

Hand in hand

De Nijmeegse veiligheidsmonitor 2008/2009

Een belevingsonderzoek onder homoseksuele mannen,
lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders in Nijmegen

Adviescommissie
Homo-/Lesbisch beleid
Gemeente Nijmegen

Bureau
Gelijke Behandeling
Gelderland-Zuid

Universiteit Utrecht

Auteurs:

Marcel Coenders

Willem Huijnk

Algemene Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van

De Adviescommissie Homo-/Lesbisch Beleid gemeente Nijmegen

In samenwerking met

Bureau Gelijke Behandeling Gelderland Zuid

Juni 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies.....	1
1. Het onderzoek.....	5
1.1 Inleiding.....	5
1.2 Onderzoeksinstrument, doelpopulatie en representativiteit.....	6
1.3 Opbouw van het rapport	10
2. Gevoelens van onveiligheid	11
2.1 Algemene onveiligheidsgevoelens	11
2.2 Onveiligheid in specifieke situaties, plekken en bij evenementen	14
3. Gedrag en gedragsaanpassingen.....	18
3.1 Vermijden van plekken of situaties	18
3.2 Zichtbare gedragingen	19
3.3 Onveiligheidsgevoelens en gedrag.....	23
4. Ervaringen met intolerantie en discriminatie.....	26
4.1 Ervaren incidenten	26
4.2 Ervaren incidenten, onveiligheid en gedragingen	32
4.3 Ervaren incidenten van vrienden	34
5. Meldingsgedrag	35
5.1 Ervaren incidenten en meldingsgedrag.....	35
5.2 Redenen om incidenten niet te melden.....	36
5.3 Tevredenheid over afhandeling van meldingen.....	37
6. Het Hatecrimes project	38
7. Transgenders	39
8. Nijmegen vergeleken met andere steden.....	40
Literatuur.....	43

Samenvatting en conclusies

Dit onderzoek naar onveiligheidsgevoelens en discriminatie-ervaringen is verricht onder 192 homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders (HLBT's) in Nijmegen. De belangrijkste bevindingen en conclusies worden hier puntsgewijs weergegeven.

Gevoelens van onveiligheid

Persoonlijke gevoelens van onveiligheid

- Drie kwart van de respondenten voelt zich weleens onveilig in Nijmegen vanwege hun seksuele geaardheid
- Gevoelens van onveiligheid zijn toegenomen ten opzichte van een eerdere meting in 2004.
- 30% voelt zich onveiliger dan 5 jaar geleden, terwijl slechts 8% zich veiliger voelt dan 5 jaar geleden.
- De toename van onveiligheidsgevoelens vloeit vooral voort uit mediaberichtgeving over incidenten en algemene percepties over het veranderde maatschappelijke klimaat en zijn in mindere mate het gevolg van vervelende incidenten die men zelf heeft meegemaakt of die vrienden en bekenden hebben meegemaakt.

Onveiligheid voor HLBT's

- Een groot deel (82%) vindt Nijmegen een veilige stad voor HLBT's. Slechts 4% vindt van niet.
- Men is verdeeld over de vraag of Nijmegen in de afgelopen 5 jaar minder veilig is geworden. Een derde vindt van wel, een derde vindt van niet en een derde is neutraal.
- Men oordeelt positiever over de veiligheid in Nijmegen dan in geheel Nederland. Ook is meer dan de helft van de respondenten van mening dat Nederland een minder veilig land is geworden voor HLBT's.

Rapportcijfer voor veiligheid

- Nijmegen krijgt gemiddeld een 7,5 als rapportcijfer voor de veiligheid voor HLBT's. Daarmee steekt Nijmegen opnieuw positief af ten opzichte van geheel Nederland (cijfer 6,4). Wel is er een lichte significante daling ten opzichte van 2004 toen Nijmegen een 7,9 scoorde.

Onveiligheid in specifieke situaties, plekken of bij evenementen

- Velen voelen zich onveilig bij hangplekken van jongeren en bij homo-ontmoetingsplekken. De ervaren onveiligheid op deze plekken is echter niet toegenomen.

- Verder voelt men zich vooral onveilig in het centrum van Nijmegen, in horecagelegenheden en het openbaar vervoer. Het percentage respondenten dat zich op deze plekken of situaties onveilig voelt, is gestegen.
- Met betrekking tot evenementen voelt men zich vooral onveilig tijdens de kermis en in mindere mate tijdens carnaval en de vierdaagsefeesten.

Gedrag en gedragsaanpassing

- 20% vermijdt vanwege hun geaardheid bepaalde situaties of plekken in Nijmegen.
- De overgrote meerderheid praat met heteroseksuele vrienden en met collega's, klas- of studiegenoten over hun seksuele geaardheid. Veel minder respondenten komen zichtbaar op straat uit voor hun geaardheid. Ongeveer een derde van de HLBT's zorgt ervoor dat hij of zij in het openbaar niet te veel opvalt als HLBT.
- Een substantieel deel van de respondenten geeft aan minder vaak zichtbaar voor hun geaardheid uit te komen dan 5 jaar geleden. Ongeveer een kwart praat minder dan 5 jaar geleden met heteroseksuele vrienden, collega's of studiegenoten over zijn of haar geaardheid. Ook geeft een kwart aan vaker dan voorheen er voor te zorgen in het openbaar niet te veel op te vallen als HLBT. 14 tot 18% geeft aan minder vaak hand in hand te lopen, vrienden op straat te omarmen, of de partner te zoenen in het openbaar.

Gevolgen van onveiligheidsgevoelens

- Onveiligheidsgevoelens gaan gepaard met bepaalde gedragingen en gedragsaanpassingen. Hoewel er in dit onderzoek geen causale uitspraken gedaan kunnen worden, duiden de gevonden samenhangen er waarschijnlijk op dat mensen hun gedrag en levensstijl aanpassen als gevolg van ervaren onveiligheid.
- Mensen die zich onveilig voelen of die zich meer onveilig voelen dan voorheen, vermijden vaker bewust specifieke plekken of situaties vanwege hun geaardheid.
- Mensen die zich onveilig voelen of die zich meer onveilig voelen dan voorheen, komen minder in het openbaar zichtbaar uit voor hun geaardheid: Zij lopen minder vaak hand in hand met hun partner over straat, en zorgen dat ze minder opvallen als HLBT. Persoonlijke onveiligheidsgevoelens zijn geen belemmering om met heteroseksuele vrienden of collega's te praten over de geaardheid.
- Mensen die zich onveilig voelen of die zich meer onveilig voelen dan voorheen, komen minder vaak in het openbaar zichtbaar uit voor hun geaardheid dan 5 jaar geleden.
- Mensen die zich meer onveilig voelen dan voorheen, praten relatief minder vaak met heteroseksuele vrienden en collega's over hun geaardheid dan 5 jaar geleden.

Ervaren incidenten

- Bijna twee derde van de respondenten geeft aan 1 of meerdere verschillende type incidenten te hebben meegemaakt in de afgelopen 5 jaar. De helft van de respondenten is in de afgelopen 5 jaar een of meerdere keren uitgescholden vanwege zijn of haar geaardheid, een op de drie is uitgelachen en een op de vijf gepest. In de afgelopen 5 jaar is 12% van de respondenten (20 personen) fysiek bedreigd vanwege zijn of haar geaardheid. Drie procent (5 personen) werd mishandeld en 4% (7 personen) was slachtoffer van vernieling. Deze percentages komen grotendeels overeen met het landelijke beeld.
- Het percentage mensen dat een of meerdere incidenten heeft meegemaakt is bij de meeste typen incidenten licht gedaald ten opzichte van 2004. Deze geringe daling is echter meestal niet significant. Alleen het percentage mensen dat bedreigd werd daalde significant. Daar staat tegenover dat pesten significant vaker gebeurd dan 5 jaar geleden en ook lijken meer mensen regelmatig te worden uitgelachen of uitgescholden.

Kenmerken van incidenten

- De meeste incidenten vinden plaats in het centrum.
- Utlachen, uitschelden en pesten vindt niet alleen 's avonds plaats, maar bijna net zo vaak overdag. Mishandelingen en vernielingen vinden bijna alleen 's avonds en 's nachts plaats.
- Tweederde van de incidenten vindt plaats zonder bijzondere aanleiding en de daders zijn meestal geen bekenden van het slachtoffer.
- Vaak zijn er meerdere daders bij betrokken.
- Daders zijn meestal mannen en overwegend jonger dan 30 jaar. Bij ongeveer 40% van de incidenten wordt de dader jonger dan 18 jaar geschat.
- Iets meer dan de helft van de daders heeft volgens de respondenten een autochtoon uiterlijk.

Gevolgen van ervaren incidenten

- Ongeacht welk type incident men heeft meegemaakt (bedreiging, uitschelden etc.), mensen die vanwege hun geaardheid slachtoffer zijn geweest van een incident voelen zich onveiliger dan mensen die geen incidenten hebben meegemaakt
- Mensen die incidenten hebben meegemaakt, lijken hun gedrag daarop aan te passen. Ze zijn – in sterkere mate dan mensen die geen incidenten ervaren – minder zichtbaar in het openbaar als HLBT dan 5 jaar geleden.

Meldingsgedrag

- Slechts een kwart van alle incidenten wordt gemeld.
- Als reden om niet te melden wordt bij uitlachen, uitschelden of pesten vaak genoemd dat men het niet zo belangrijk vond om te melden of men denkt dat melden geen zin heeft. Bij ervaren ongelijke behandeling wordt ook aangedragen dat het lastig is om dit te bewijzen. Bij bedreiging, mishandeling en vernieling is ook bezorgdheid over de mogelijke gevolgen van het melden, zoals reacties van de daders, een reden om niet te melden.
- Men is niet erg tevreden over de afhandeling van meldingen en aangiftes.

1. Het onderzoek

1.1 Inleiding

Aanleiding

In 2004 is door de adviescommissie Homo-/Lesbisch beleid een onderzoek uitgevoerd naar de veiligheid onder homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen in Nijmegen. Het onderzoek betrof zowel de veiligheidsbeleving als de ervaren incidenten. Deze studie was bedoeld als een nulmeting en het onderzoek zou over een aantal jaar herhaald moeten worden. Discriminatie op grond van seksuele gerichtheid is nog steeds een actueel onderwerp dat zowel in de media als in de politiek veel aandacht krijgt. Een veel gehoorde opmerking is dat de tolerantie ten opzichte van homoseksualiteit zou zijn afgenomen en dat het aantal incidenten stijgt. Eind 2008 is in opdracht van de adviescommissie en het Anti Discriminatie Bureau Nijmegen¹ een nieuw onderzoek van start gegaan naar de onveiligheidsgevoelens en ervaringen van homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders (HLBT's) in Nijmegen. In de afgelopen jaren zijn er mede als gevolg van de publieke en politieke aandacht voor de problematiek rondom discriminatie en geweld ten opzichte van homoseksuelen meerdere studies verricht, zowel op lokaal als nationaal niveau. Dat biedt de mogelijkheid om niet alleen inzicht te krijgen in de situatie in Nijmegen en deze te vergelijken met de situatie in 2004, maar schept ook de gelegenheid om Nijmegen te vergelijken met andere plaatsen in Nederland.

Doel- en vraagstelling

Deze (herhaalde) studie naar de aard en omvang van onveiligheidservaringen kent een meerledige doelstelling. Ten eerste willen we op basis van een vergelijking met de resultaten van het onderzoek uit 2004 nagaan of in de tussenliggende periode het veiligheidsgevoel van en het aantal ervaren incidenten onder homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen is toe- of afgenomen. Het tweede doel van het onderzoek is het uitvoerig in kaart brengen van de aard en omvang van problemen die HLBT's ervaren als gevolg van hun geaardheid in 2008. De focus van de veiligheidsmonitor 2008 is breder en diepgaander dan het eerste onderzoek uit 2004. In het huidige onderzoek zijn er veel extra vragen gesteld over bijvoorbeeld de mate waarin men zichtbaar uiting geeft van de geaardheid, en kenmerken van incidenten en daders. In het onderzoek richten we ons op drie focus gebieden, namelijk:

¹ In 2009 is het Anti Discriminatie Bureau Nijmegen opgegaan in de nieuwe stichting Bureau Gelijke Behandeling Gelderland-Zuid.

- Gevoelens van (on)veiligheid
- Gedragingen: het vermijden van bepaalde situaties, het zichtbaar uiting geven van de geaardheid
- Incidenten en meldgedrag

Daarnaast richten we ons ook expliciet op een groep, transgenders, die tot op heden grotendeels onderbelicht is geweest. Een ander doel is om de resultaten in een landelijk perspectief te plaatsen door de resultaten te vergelijken met vergelijkbare onderzoeken in andere Nederlandse steden. Hoe is de feitelijke en subjectief ervaren situatie in Nijmegen vergeleken met de rest van Nederland? Tot slot kunnen de inzichten uit het onderzoek worden gebruikt voor het lokale homo-/lesbisch beleid.

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Wat zijn voor de Nijmeegse homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders (HLBT's), de belevingen met betrekking tot gevoelens van onveiligheid; zichtbare gedragingen en vermijdingsgedrag, en ervaringen met negatieve incidenten als gevolg van de geaardheid, en in hoeverre hebben zich hierin de afgelopen jaren veranderingen voorgedaan?

In het vervolg van het rapport zullen de vier doelgroepen worden aangeduid met de overkoepelende term "HLBT's".

1.2 Onderzoeksinstrument, doelpopulatie en representativiteit

De opdrachtgevers van het onderzoek waren de adviescommissie Homo-/Lesbisch beleid, en het nieuwe Bureau Gelijke Behandeling Gelderland-Zuid (voorheen het Anti Discriminatie Bureau Nijmegen). De adviescommissie Homo-/Lesbisch Beleid adviseert het college van burgemeester en wethouders gevraagd en ongevraagd over zaken die van belang zijn voor het homo-/lesbisch beleid van de Gemeente Nijmegen. Het Bureau Gelijke Behandeling Gelderland-Zuid houdt zich bezig met het voorkomen en bestrijden van discriminatie op alle wettelijk erkende gronden, waaronder ook discriminatie op grond van seksuele geaardheid. Het onderzoek is uitgevoerd door twee medewerkers van de Universiteit Utrecht.

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is er gekozen voor een internetenquête. Een deel van de vragen is overgenomen uit de enquête van 5 jaar geleden, zodat de resultaten vergeleken kunnen worden. Daarnaast zijn er extra vragen opgenomen om een breder en beter beeld te krijgen van de situatie van HLBT's. Er is bijvoorbeeld niet alleen gevraagd naar individuele ervaringen met incidenten, maar ook naar incidenten van vrienden.

Daarnaast wordt er dieper ingegaan op de gevoelens van onveiligheid, het aanpassen van het gedrag en kenmerken van de incidenten.

De respondenten zijn op verschillende wijzen benaderd. Ten eerste zijn leden van lokale HLBT-organisaties zoals het COC Nijmegen en jongerenvereniging Dito via een brief benaderd met informatie over het doel van de enquête en het betreffende internetadres waar de enquête ingevuld kon worden. Daarnaast zijn via verschillende websites en nieuwsbrieven HLBT's opgeroepen om aan het onderzoek mee te doen. Om de response te verhogen is tenslotte begin januari nog een advertentie geplaatst in het Nijmeegse weekblad 'de Brug'.

Deze werkwijze heeft als voordeel gehad dat we een groter bereik hadden dan de meeste andere onderzoeken onder deze groep. Zo konden ook HLBT's deelnemen aan het onderzoek die geen lid zijn van een HLBT-organisatie. Het voorgaande onderzoek uit 2004 had als nadeel dat alleen HLBT's werden bereikt die lid waren van een HLBT-organisatie, terwijl lang niet alle HLBT's bij een dergelijke organisatie aangesloten zijn. Het nadeel is echter dat we niet exact weten hoeveel mensen we hebben bereikt en welk percentage daarvan uiteindelijk besloten heeft om te participeren.

Onderzoekspopulatie

De doelpopulatie voor het onderzoek zijn homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders uit Nijmegen, afgekort als HLBT's. De laatste groep is extra toegevoegd bij de populatie in vergelijking met de enquête uit 2004. Ondanks het geringe aantal transgenders, is het zinvol om deze groep extra aandacht te geven, omdat er nog relatief weinig bekend is over hun belevingen, houdingen en ervaringen.

Onderzoeksperiode

Vanaf begin november 2008 kon de enquête ingevuld worden. In totaal hebben 192 respondenten aan het onderzoek deelgenomen. De meeste enquêtes werden in november of december 2008 ingevuld. In de eerste helft van januari 2009 namen nog 6 respondenten deel. Een tweede wervingspoging in februari door middel van een publicatie in het Nijmeegse weekblad De Brug van 18 februari leverde nog eens 17 respondenten op.

Tabel 1.1: Aantal respondenten per maand

Maand	N	%
November 2008	138	72%
December 2008	31	16%
Januari 2009	6	3%
Februari 2009	17	9%
Totaal	192	100%

Ter vergelijking, in 2004 werd gebruik gemaakt van een kortere, schriftelijke vragenlijst die verzonden werd naar 637 leden van Nijmeegse organisaties en verenigingen voor homo-, biseksuelen en lesbiennes. Daarvan werden er 278 geretourneerd, een respons van 45%.

Kenmerken van respondenten en representativiteit

In de tabellen 1.2 tot en met 1.5 wordt een overzicht gegeven van de kenmerken van de respondenten van het huidige onderzoek, uitgesplitst naar geslacht, seksuele geaardheid, leeftijd en opleidingsniveau.

Tabel 1.2: Aantal respondenten naar geslacht

Geslacht	N	%
Man	91	56%
Vrouw	66	40%
Transgender	7	4%
Niet ingevuld	28	
Totaal	192	100%

Tabel 1.3: Aantal respondenten naar seksuele geaardheid en transgenders

Seksuele geaardheid	N	%
Homoseksueel	87	54%
Lesbisch	65	40%
Biseksueel	10	6%
Transgender	3	2%
Niet ingevuld	30	
Totaal	192	100%

Tabel 1.4: Aantal respondenten naar leeftijd

Leeftijd	Totaal		Man		Vrouw	
	N	%	N	%	N	%
Jonger dan 20 jaar	12	7%	7	8%	5	8%
20 t/m 34 jaar	62	38%	27	30%	31	47%
35 t/m 49 jaar	61	37%	38	42%	22	33%
50 t/m 64 jaar	22	14%	13	14%	8	12%
65 jaar of ouder	6	4%	6	7%	0	
Onbekend	29					
Totaal	192	100%	91	100%	66	100%

Tabel 1.5: Aantal respondenten naar opleidingsniveau

Hoogst voltooide opleiding	N	%
MAVO, LBO	8	5%
MBO	14	9%
HAVO	10	6%
VWO	17	11%
HBO	40	25%
Universiteit	63	39%
Postdoctorale opleiding	9	6%
Onbekend	31	
Totaal	192	100%

De verhouding mannen en vrouwen (tabel 1.2) komt ongeveer overeen met de verhouding in de enquête uit 2004 (60% man en 40% vrouw). Bepaalde onderzoeksaspecten hebben we opgesplitst naar geaardheid, waarbij we de verschillen beschrijven tussen homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen. Gelet op het geringe aantal transgenders hebben we de belangrijkste resultaten voor deze groep apart beschreven in hoofdstuk 7. De gemiddelde leeftijd van alle respondenten is 37 jaar. In vergelijking met de enquête uit begin 2004 is de leeftijd van de respondenten beter gespreid. Destijds was slechts 28% jonger dan 35 jaar en behoorde 49% tot de leeftijdscategorie 35 tot en met 49 jaar. Net als in 2004 zijn er ook nu relatief minder oudere vrouwelijke respondenten. De respondenten zijn over het algemeen hoog opgeleid. Maar liefst 70% heeft een voltooide HBO opleiding of hoger. In 2004 was het aantal hoger opgeleide respondenten overigens nog hoger. Toen had 87% van de deelnemers een HBO opleiding of hoger.

Voor een representatief onderzoek zou idealiter een aselechte steekproef moeten worden getrokken uit de totale gemeenschap van HLBT's. Echter, er bestaat geen database met daarin de namen en adressen van HLBT's, waardoor zo'n opzet niet haalbaar is. Door op verschillende manieren respondenten te werven (websites, kranten, directe correspondentie gericht aan leden van doelgroeporganisaties) is geprobeerd om een zo groot en divers mogelijk aantal HLBT's te bereiken. Waarschijnlijk zijn met name de HLBT's die betrokken zijn bij een van de bovengenoemde organisaties het beste bereikt.

In vergelijking met de eerste meting in 2004 is het aantal respondenten geringer, maar de verdeling van respondenten naar leeftijd en opleidingsniveau lijkt beter te zijn. Concluderend, we hebben een breder beeld van een meer diverse populatie, maar met een iets kleinere totale steekproef. We denken een beter beeld te hebben ook van groepen die minder belicht waren in het eerdere onderzoek (jongeren, lager opgeleiden en mensen die geen lid zijn van doelgroeporganisaties).

Bij het vergelijken van de resultaten uit 2004 en 2008/2009 plaatsen we dus de kanttekening dat de wijze van dataverzameling niet helemaal identiek is geweest. Daardoor

zouden bevindingen over toe- of afname van gevoelens van onveiligheid en het aantal ervaren incidenten enigszins vertekend kunnen zijn. Zelfs als zou in de gehele onderzoeksgroep het aantal incidenten en onveiligheidsgevoelens niet toe- of afgenomen zijn, dan bestaat er nog de mogelijkheid dat we louter door de andere samenstelling van de nieuwe steekproef een ietwat ander aantal incidenten en mate van ervaren onveiligheid vinden. Immers, in het nieuwe onderzoek wilden we ook mensen bereiken die geen lid zijn van een homo-organisatie. Hoewel we daar geen exacte gegevens over hebben, is het mogelijk dat mensen die lid zijn van een homo-organisatie meer onveiligheid en discriminatie ervaren. Dit kan immers voor hen een reden zijn (geweest) om zich aan te sluiten bij een organisatie. En waarschijnlijk is de seksuele identiteit voor leden van HLBT-organisaties belangrijker en zijn ze zich meer bewust van intolerantie en discriminatie. Daardoor zou het percentage mensen dat onveiligheid en discriminatie ervaart in het nieuwe onderzoek gemiddeld genomen iets geringer kunnen zijn. Daar staat tegenover dat we in het nieuwe onderzoek een betere steekproefverdeling naar leeftijd hebben met relatief meer jongere respondenten. Jongeren voelen zich in het algemeen minder vaak onveilig dan ouderen. Hoewel vertekeningen als gevolg van de verschillen in dataverzameling dus niet uit te sluiten zijn, zal het totale effect van dergelijke vertekeningen waarschijnlijk gering zijn.

1.3 *Opbouw van het rapport*

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten besproken. In hoofdstuk 2 komen de gevoelens van onveiligheid aan de orde. In het derde hoofdstuk gaat de aandacht uit naar het gedrag van de respondenten. Is men open over zijn of haar seksuele geaardheid? Heeft men zijn of haar gedrag in de afgelopen jaren aangepast? Vermijdt men bepaalde plekken en situaties vanwege zijn of haar geaardheid? In hoofdstuk vier staan we stil bij de persoonlijke ervaringen met incidenten en de kenmerken van incidenten en daders. In hoofdstuk 5 bespreken we het meldgedrag, de tevredenheid met de afhandeling van de meldingen en de redenen om incidenten niet te melden. Het pilot project Hatecrimes wordt kort besproken in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 wordt specifiek ingegaan op de houdingen, gedragingen en ervaringen van transgenders. Omdat het om een kleine groep respondenten gaat, zijn de resultaten in de andere hoofdstukken niet telkens uitgesplitst voor deze groep. Tot slot worden in hoofdstuk 8 de resultaten vergeleken met eerdere bevindingen uit lokaal en landelijk onderzoek.

2. Gevoelens van onveiligheid

2.1 Algemene onveiligheidsgevoelens

In deze paragraaf komt de vraag naar de algemene gevoelens van onveiligheid aan de orde. Aan de respondenten is gevraagd in welke mate zij zich – vanwege hun geaardheid – onveilig voelen in Nijmegen.

Tabel 2.1: “Voelt u zich in Nijmegen onveilig vanwege uw geaardheid?”

	2004		2008	
	N	%	N	%
Nooit	137	50%	51	27%
Een enkele keer			107	56%
Soms	134	49%	25	13%
Regelmatig	3	1%	8	4%
Vaak	1	0%	1	1%
Totaal	275	100%	192	100%

Uit tabel 2.1 blijkt dat ongeveer drie kwart van de respondenten in 2008 zich weleens onveilig voelt vanwege hun geaardheid, waarvan voor de meerderheid geldt dat dit slechts een enkele keer voorkomt. Er zijn maar enkele respondenten die aangeven zich regelmatig of vaak onveilig te voelen. Er zijn geen relevante verschillen tussen homoseksuelen en lesbiennes. Biseksuelen voelen zich iets veiliger (40% van hen voelt zich nooit onveilig), maar het verschil met de andere groepen is niet significant.²

Uit een landelijk onderzoek in 2005 (Van San & De Boom, 2006) onder meer dan 800 leden van het COC en Expresso bleek dat 36% zich nooit onveilig voelde vanwege hun geaardheid, 45% een enkele keer, 17% soms en 1,8% vaak. Dit landelijke beeld uit 2005 komt redelijk overeen met de actuele Nijmeegse situatie, hoewel in Nijmegen slechts een kwart van de respondenten aangaf zich nooit onveilig te voelen.

Veranderingen in onveiligheidsgevoelens

Om aan te sluiten bij landelijk onderzoek is de vraagformulering in het huidige onderzoek enigszins gewijzigd ten opzichte van 2004. Zoals uit tabel 2.1 is af te leiden werden er in 2004 vier antwoordmogelijkheden gegeven en in 2008 vijf antwoordmogelijkheden. Met de nodige voorzichtigheid kunnen we echter concluderen dat gevoelens van onveiligheid in Nijmegen significant zijn toegenomen. In 2004 voelde de helft van de respondenten zich nooit onveilig vanwege hun geaardheid, in 2008 is dat nog maar een kwart van de respondenten. Ook het

² Tenzij anders vermeld, zijn alle verbanden eenzijdig getoetst met $p < 0,05$.

aantal respondenten dat zich regelmatig onveilig voelt lijkt te zijn toegenomen. De toename van onveiligheidsgevoelens blijkt overigens ook uit andere resultaten die later besproken worden.

In tabel 2.1 worden verschillende respondenten met elkaar vergeleken, namelijk de respondenten die in 2004 mee deden met de enquête en de respondenten die in 2008 participeerden. Om uitspraken te kunnen doen over individuele veranderingen in onveiligheidsgevoelens hebben we de respondenten in 2008 gevraagd naar de verandering in gevoelens ten opzichte van 5 jaar eerder.

Tabel 2.2: “Bent u zich in de afgelopen 5 jaar onveiliger gaan voelen vanwege uw geaardheid?”

Onveiliger gaan voelen afgelopen 5 jaar	N	%
Ja, in hoge mate	6	3%
Ja, een beetje	51	27%
Nee, ik ben me niet onveiliger gaan voelen	105	56%
Nee, ik ben me juist veiliger gaan voelen	14	8%
Weet niet	11	5%
Niet ingevuld	30	
Totaal	192	100%

Uit tabel 2.2 blijkt dat 30% van de respondenten zich onveiliger voelt dan 5 jaar geleden. Daar staat tegenover dat slechts 8% zich veiliger is gaan voelen. Onder homoseksuelen is het percentage dat zich onveiliger voelt iets groter dan onder lesbiennes (respectievelijk 31% en 24%), maar het verschil is niet significant.

Een toename van ervaren onveiligheid kan het gevolg zijn van persoonlijke ervaringen of ervaringen van vrienden en bekenden, maar kan ook voortvloeien uit mediaberichtgeving of de perceptie dat de maatschappelijke acceptatie van HLBT's is afgenomen. Wanneer men gevraagd wordt naar de redenen waarom men zich nu onveiliger voelt dan 5 jaar geleden (zie tabel 2.3), dan wordt vooral de mediaberichtgeving over vervelende incidenten genoemd.

Tabel 2.3: “Waarom bent u zich onveiliger gaan voelen?”

Waarom onveiliger? (meerdere antwoorden mogelijk)	N	%
Vervelende incidenten die ik heb meegemaakt	14	25%
Vervelende incidenten die vrienden of bekenden hebben meegemaakt	18	32%
Berichten in de media over incidenten die HLBT's zijn overkomen	38	67%
Gevoel dat maatschappelijke acceptatie voor HLBT's afneemt	30	53%
Gevoel dat bepaalde groepen hun vijandigheid tegen HLBT's nadrukkelijker uiten	31	54%
Overig	7	12%
Totaal aantal respondenten dat zich onveiliger voelt dan 5 jaar geleden	57	100%

Ook algemene gevoelens dat de maatschappelijke acceptatie is afgenomen en dat bepaalde groepen vijandiger zijn tegenover HLBT's worden als reden genoemd voor

toegenomen onveiligheid. Iets minder vaak worden als reden genoemd de negatieve ervaringen die men zelf heeft meegemaakt of die vrienden en bekenden hebben meegemaakt.

Al deze redenen worden door homoseksuele mannen relatief vaker genoemd dan door lesbische vrouwen.³ Dit geldt in het bijzonder voor het gevoel dat de maatschappelijke acceptatie is afgenomen. Van de homoseksuele mannen die zich onveiliger voelen noemt twee derde dit als reden, onder lesbische vrouwen noemt één derde dit als reden voor de ervaren toename van onveiligheid.

Ook in een recente studie in Utrecht (Aben, 2008) kwam naar voren dat veel homoseksuelen en lesbiennes van mening zijn dat er sprake is van een groeiende intolerantie.

Ervaren onveiligheid voor HLBT'ers in het algemeen

Behalve de persoonlijk ervaren onveiligheid is respondenten ook gevraagd naar hun oordeel over de onveiligheid voor (alle) HLBT's. Daarbij werd aan respondenten een aantal stellingen voorgelegd over de veiligheid in Nederland en in Nijmegen in het bijzonder. Het oordeel over Nijmegen is erg positief. Maar liefst 82% van de respondenten is het eens met de stelling dat Nijmegen een veilige stad is voor HLBT's, terwijl slechts 4% van de respondenten het daarmee oneens is. (De overige 15% neemt een neutraal standpunt in).

Het oordeel over de veiligheid in heel Nederland voor alle HLBT's is ook erg positief, zij het iets minder positief dan voor Nijmegen. Drie kwart van de respondenten is het eens met de stelling dat Nederland een veilig land is om in te wonen voor HLBT's en 6% is het daar niet mee eens. Daarmee scoort Nederland als geheel significant slechter dan Nijmegen.

Veranderingen in ervaren onveiligheid voor HLBT's in het algemeen

Net als bij de persoonlijk ervaren onveiligheid, blijkt een derde van de respondenten van mening te zijn dat de situatie in Nijmegen in de afgelopen 5 jaar verslechterd is. Van de respondenten is 33% het eens met de stelling dat Nijmegen in de afgelopen 5 jaar onveiliger is geworden voor HLBT's. Daar staat tegenover dat 32% het daarmee oneens is en 35% het neutrale antwoord kiest.

Nijmegen steekt opnieuw relatief gunstig af ten opzichte van Nederland in het algemeen. Meer dan de helft (54%) van de respondenten vindt dat Nederland in de afgelopen 5 jaar een minder veilig land is geworden voor HLBT's. Slechts 20% vindt van niet en de overige 26% is het noch eens, noch oneens met deze voorgelegde stelling. De ervaren toename van onveiligheid in Nederland is significant groter dan in Nijmegen.

³ De absolute aantallen respondenten zijn gering waardoor er geen significante verschillen gevonden worden.

Rapportcijfer voor veiligheid

Aan de respondenten werd ook gevraagd om hun eigen woonbuurt, Nijmegen en Nederland een rapportcijfer te geven qua veiligheid voor homoseksuelen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders. Het cijfer 0 betekent zeer onveilig en 10 betekent zeer veilig.

Tabel 2.4: *Rapportcijfer voor veiligheid voor HLBT's*

Seksuele geaardheid	Veiligheid in eigen woonbuurt	Veiligheid in Nijmegen	Veiligheid in Nederland
Homoseksuelen	7,7 ¹	7,5 ^{a1}	6,5 ²
Lesbiënnes	7,8 ¹	7,7 ^{a1}	6,3 ²
Biseksuelen	7,2	6,7 ^b	6,7
Alle respondenten	7,7 ¹	7,5 ²	6,4 ³

Noot: verschillende superscripten (a,b,c) per kolom duiden op significante verschillen tussen groepen respondenten. Verschillende superscripten (1,2,3) per rij duiden op significante verschillen tussen het rapportcijfer voor Nijmegen, de woonbuurt, of Nederland.

Gemiddeld geven respondenten Nijmegen een 7,5 als rapportcijfer voor de veiligheid voor HLBT's. Dit is een geringe maar significante daling ten opzichte van 2004 toen men een 7,9 gaf. homoseksuelen geven een iets lager cijfer dan lesbische vrouwen, maar dit verschil is niet significant. Het kleine aantal biseksuele respondenten gaf een significant lager cijfer voor de veiligheid in Nijmegen dan homoseksuelen ($p < .10$) of lesbische respondenten ($p < .05$). Respondenten beoordelen de veiligheid in hun eigen woonbuurt met een rapportcijfer van 7,7 significant beter ($p < .05$) dan in Nijmegen of in geheel Nederland. Dit kan ook het gevolg zijn van selectie-effecten: men kiest een buurt uit waar het prettig is om te wonen en waar men zich veilig voelt.

Over de veiligheid in Nederland oordeelt men negatiever: men geeft een significant lager ($p < .05$) cijfer (6,4) voor de veiligheid in Nederland. Met betrekking tot het gerapporteerde veiligheidscijfer voor de eigen woonbuurt en Nederland vinden we geen significante verschillen tussen homoseksuelen, lesbische en biseksuele respondenten.

2.2 Onveiligheid in specifieke situaties, plekken en bij evenementen

Naast algemeen ervaren onveiligheid is respondenten ook gevraagd naar ervaren onveiligheid in specifieke situaties, op bepaalde plekken, of bij bepaalde evenementen. In tabel 2.5 is de ervaren onveiligheid weergegeven voor een aantal situaties en plekken. Indien men nooit op een dergelijke plek komt, kon men het antwoord 'niet van toepassing' aankruisen. Bij het berekenen van de percentages in tabel 2.5 is deze antwoordcategorie buiten beschouwing gelaten zodat een percentage te interpreteren is als het percentage "bezoekers" van een bepaalde plek of situatie.

Plekken waarbij men zich relatief vaker onveilig voelt zijn hangplekken voor jongeren, het Nijmeegse centrum en homo-ontmoetingsplekken.

Tabel 2.5: “Voelt u zich hier wel eens onveilig vanwege uw geaardheid?”

	Nooit	Een enkele keer	Soms	Regelmatig	Vaak	n.v.t.	Niet ingevuld
HLBT horeca gelegenheden	143 (84%)	22 (13%)	5 (3%)	-	-	14	8
Overige horeca gelegenheden	102 (55%)	52 (28%)	25 (14%)	4 (2%)	2 (1%)	1	6
Op een NS-station	100 (55%)	45 (25%)	28 (15%)	8 (4%)	2 (1%)	2	7
Bij een bushalte	94 (60%)	33 (21%)	18 (12%)	10 (6%)	2 (1%)	25	10
In de eigen woonwijk	122 (66%)	45 (24%)	8 (4%)	5 (3%)	5 (3%)	2	5
Bij hangplekken voor jongeren	37 (24%)	49 (32%)	34 (22%)	19 (12%)	15 (10%)	28	10
In het centrum van Nijmegen	59 (32%)	77 (42%)	34 (18%)	9 (5%)	6 (3%)	1	6
Op het werk met collega's	147 (89%)	16 (10%)	2 (1%)	-	1 (1%)	17	9
Op het werk in contact met klanten, patiënten, of leerlingen	114 (74%)	29 (19%)	11 (7%)	-	1 (1%)	28	9
Op school	58 (78%)	11 (15%)	2 (3%)	2 (3%)	1 (1%)	100	18
In de gezondheidszorg	125 (87%)	15 (11%)	2 (1%)	-	1 (1%)	31	18
In contact met overheidsdiensten	141 (89%)	13 (8%)	4 (3%)	-	-	18	16
Op homo-ontmoetingsplekken (het park, de baan)	11 (37%)	7 (23%)	7 (23%)	3 (10%)	2 (7%)	131	31
Op een sportvereniging	75 (71%)	21 (20%)	5 (5%)	4 (4%)	-	73	14
Bij (water-) recreatiegebieden	68 (55%)	36 (29%)	14 (11%)	3 (2%)	2 (2%)	50	19

In 2004 werd deze vraag ook gesteld.⁴ Ten opzichte van 2004 zijn er enkele veranderingen waar te nemen. In de vorige paragraaf constateerden we dat het algemene gevoel van onveiligheid ten opzichte van 2004 is toegenomen. We zien dan ook dat het percentage mensen dat zich onveilig voelt in een aantal specifieke situaties of bij bepaalde plekken significant is toegenomen:

- Een significant groter percentage respondenten voelt zich onveilig in het centrum van Nijmegen: in 2004 voelde 53% zich daar *nooit* onveilig, in 2008 was dat 32%.
- Ook in de horeca voelt een significant groter percentage respondenten zich onveilig. In 2004 voelde 69% zich *nooit* onveilig in horecagelegenheden, in 2008 was dat 55%.
- Ook in het openbaar vervoer voelt men zich onveilig. Het percentage dat zich *nooit* onveilig voelt bij het NS-station daalde significant van 68% naar 55%, en het percentage dat zich *nooit* onveilig voelt bij een bushalte daalde significant van 71% naar 60%.
- Tot slot voelt men zich ook onveilig bij sportverenigingen. Het percentage dat zich bij sportverenigingen *nooit* onveilig voelt daalde significant van 86% naar 71%.

⁴ Bij de berekening van de percentages van het onderzoek uit 2004 is opnieuw de categorie 'niet van toepassing' buiten beschouwing gelaten. In het destijds verschenen rapport (Adviescie 2004) is dit overigens niet gedaan, waardoor de vermelde percentages kunnen afwijken.

Tegenover deze toename van ervaren onveiligheid, zijn er ook plekken waar er eerder sprake lijkt te zijn van een verbetering van de situatie.

- Van de respondenten die homo-ontmoetingsplekken bezoeken geeft 37% aan zich daar nooit onveilig te voelen. In 2004 was dat nog maar een kwart van de respondenten. Deze toename van ervaren veiligheid is echter niet significant, mede omdat het om een relatief klein aantal respondenten gaat die homo-ontmoetingsplekken bezoeken. In 2007 is door het COC Nijmegen, het anti discriminatie bureau Nijmegen en de politie aandacht besteed aan de onveiligheid op Nijmeegse homo-ontmoetingsplekken. Wellicht dat dit geleid heeft tot een groter gevoel van veiligheid.⁵
- Hoewel veel respondenten zich onveilig voelen bij hangplekken voor jongeren, is er hierbij geen sprake van een toename van onveiligheidsgevoelens. Het percentage respondenten dat zich daar *nooit* onveilig voelt, steeg zelfs licht (maar niet significant) van 18% naar 24%.

Mensen kunnen zich ook onveilig voelen tijdens bepaalde evenementen. Zoals weergegeven in tabel 2.6 verschilt de veiligheidsbeleving voor diverse evenementen. Grofweg 60% van de respondenten geeft aan zich in meer of mindere mate onveilig te voelen tijdens de kermis. Ook bij voetbalwedstrijden van NEC voelt men zich eerder onveilig, hoewel opgemerkt moet worden dat het aantal respondenten dat wedstrijden bezoekt erg klein is. Ook tijdens Carnaval en de Vierdaagsefeesten voelt 40% zich niet altijd veilig.

Tabel 2.6: “Voelt u zich tijdens dit evenement weleens onveilig vanwege uw geaardheid?”

	Nooit	Een enkele keer	Soms	Regelmatig	Vaak	n.v.t.	Niet ingevuld
Voetbalwedstrijden van NEC	7 (44%)	1 (6%)	3 (19%)	5 (31%)	-	153	23
Popconcerten Goffertweide	38 (79%)	7 (15%)	3 (6%)	-	-	123	21
De dag van het levenslied	75 (96%)	3 (4%)	-	-	-	92	22
Slotmanifestatie Het Roze Meifeest	100 (81%)	21 (17%)	2 (2%)	1 (1%)	-	49	19
De Vierdaagsefeesten	100 (59%)	39 (23%)	18 (11%)	12 (7%)	1 (1%)	9	13
Carnaval	31 (57%)	12 (22%)	4 (7%)	6 (11%)	1 (2%)	119	19
Kermis	39 (38%)	31 (30%)	9 (9%)	18 (18%)	5 (5%)	71	19

Onveiligheid wordt minder vaak ervaren tijdens popconcerten op de Goffertweide, de slotmanifestatie van het Roze Meifeest en vooral bij de dag van het levenslied. De verschillen in onveiligheidsgevoelens bij evenementen zijn mogelijk te wijten aan het publiek dat op deze evenementen afkomt. Een evenement zoals de Dag van het Levenslied trekt verhoudingsgewijs

⁵ De Gelderlander (5 december 2007) ‘Bord op homoplaats helpt een beetje’.

veel hoger opgeleide bezoekers (O&S Nijmegen, 2003). De kermis daarentegen trekt ook bezoekers van lagere sociale strata.

Ten opzichte van 2004 zijn er nauwelijks veranderingen opgetreden in de ervaren onveiligheid bij de diverse evenementen. Alleen voor de kermis is er een significante toename van het percentage mensen dat zich weleens onveilig voelt. Het percentage dat zich *nooit* onveilig voelt op de kermis, daalde van 61% naar 38%.

3 Gedrag en gedragsaanpassingen

Nadat in het vorige hoofdstuk de gevoelens van onveiligheid zijn beschreven, richten we ons nu op het gedrag van respondenten en de mate waarin HLBT's hun gedrag eventueel hebben aangepast, al dan niet als een rechtstreeks gevolg van ervaren onveiligheid.

We onderscheiden twee vormen van gedragsaanpassing. Mensen kunnen allereerst bewust bepaalde plekken en / of situaties vermijden omdat men zich daar niet veilig voelt. Ten tweede kunnen mensen hun gedrag binnen een bepaalde situatie of context aanpassen, bijvoorbeeld door niet meer met de partner hand in hand te lopen in een omgeving die als homovijandig wordt ervaren.

3.1 Vermijden van plekken of situaties

Op de vraag of er in Nijmegen plekken of situaties zijn die men bewust mijdt vanwege zijn of haar geaardheid, antwoordden 37 respondenten bevestigend. Dit is 20% van de respondenten die deze vraag hebben beantwoord.

Tabel 3.1: *“Hoe vaak mijdt u de volgende plekken of situaties vanwege uw geaardheid?”*

	Nooit	Een enkele keer	Soms	Regelmatig	Vaak	N.v.t.	Niet ingevuld
Horeca gelegenheden	149 (86%)	12 (7%)	4 (2%)	6 (3%)	3 (2%)	1	2
Openbaar vervoer	167 (98%)	1 (1%)	1 (1%)	1 (1%)	1 (1%)	3	3
Bepaalde buurten of wijken	147 (84%)	12 (7%)	8 (5%)	6 (3%)	2 (1%)	1	1
Bepaalde sportverenigingen	149 (94%)	4 (3%)	3 (2%)	2 (1%)		16	3
Bepaalde recreatiegebieden	150 (89%)	8 (5%)	5 (3%)	2 (1%)	3 (2%)	7	2
Bepaalde evenementen	149 (86%)	8 (5%)	11 (6%)	4 (2%)	2 (1%)	2	1

N= 177. Deze respondenten hebben een antwoord gegeven op de vraag of ze in Nijmegen plekken of situaties bewust mijden vanwege hun geaardheid.

Ongeveer 15% mijdt wel eens horecagelegenheden, bepaalde buurten of wijken en bepaalde evenementen. Er zijn geen significante verschillen naar geslacht.

Op de vraag welke horecagelegenheden men mijdt, wordt verwezen naar kroegen met veel hetero publiek (6x) en horeca waar veel jongeren komen (5x).⁶

Met betrekking tot buurten en wijken die men bewust mijdt vanwege de geaardheid worden genoemd: het centrum (7x), het Willemskwartier (7x), het Waterkwartier (4x), Meijhorst (3x), Lindenholt (3x) en Neerbosch Oost (2x) en volksbuurten of achterstandswijken in het algemeen (5x).

Als recreatiegebied dat men vermijdt wordt men name de Beerendonck (7x) genoemd. Bij de evenementen worden vooral de Vierdaagse (6x) en de kermis (4x) genoemd.

3.2 Zichtbare gedragingen

Gevoelens van onveiligheid kunnen ertoe leiden dat men niet meer openlijk zijn of haar homoseksualiteit durft te uiten. In deze paragraaf gaan we allereerst na in welke mate respondenten openlijk uitkomen voor hun geaardheid en vervolgens of ze dat meer of minder doen dan 5 jaar geleden.

Aan de respondenten zijn een zestal uitspraken voorgelegd met de vraag of die voor hen van toepassing zijn.⁷ Uit tabel 3.2 blijkt dat een overgrote meerderheid van de respondenten over zijn of haar geaardheid praat met heteroseksuele vrienden (90%) en met collega's, klas- of studiegenoten (80%).

Veel minder respondenten echter komen openlijk op straat uit voor hun geaardheid. Ongeveer 1 op de 3 HLBT's (36%) zorgt ervoor dat hij of zij niet te veel opvalt als een HLBT in het openbaar. Eenzelfde aantal geeft aan op straat niet hand in hand met de partner te lopen (40%) of te zoenen (38%).⁸ Daar staat tegenover dat ook een derde van de respondenten juist wel in het openbaar zichtbaar uiting geeft van zijn of haar geaardheid, door wél hand in hand te lopen, te zoenen of in het openbaar als HLBT'er zichtbaar te zijn. Tot slot geeft iets meer dan de helft van de respondenten aan dat zij hun HLBT vrienden op straat omarmen. Daartegenover staan 18% van de respondenten die dit juist niet doen.

⁶ Specifiek worden genoemd: 'de drie gezusters' (2x) en 'De ambassadeur' (1x), Extase (1x) en cafe's in de binnenstad (1x), de Matrix (2x) de Walstraat (1x), de Molenstraat (2x), Bloemerstraat (1x) en Vlaamsegas (1x) in het algemeen.

⁷ De vraagformulering luidde: "Op de volgende lijst staan een aantal uitspraken. Kunt u aangeven in hoeverre die uitspraken voor u kloppen of niet?" De 5 antwoordcategorieën liepen van "dat klopt helemaal voor mij" tot en met "dat klopt helemaal niet voor mij".

⁸ Aan respondenten zonder partner is gevraagd wat zij zouden doen indien zij een partner zouden hebben.

We kunnen dus een onderscheid maken tussen het praten over de eigen geaardheid en andere zichtbare gedragingen.⁹ Slechts een gering aantal respondenten (3%) praat niet over de eigen geaardheid met heteroseksuele vrienden en ook niet met collega's, klas- of studiegenoten. Daarentegen geeft bijna één op de tien respondenten aan in het openbaar niet openlijk uit te komen voor zijn of haar geaardheid. Deze respondenten geven aan dat ze ervoor zorgen niet te veel op te vallen als HLBT. Ook zoenen ze hun partner niet in het openbaar, lopen ze niet hand in hand met hun partner en omarmen ze hun HLBT vrienden niet op straat.¹⁰

Tabel 3.2: *De mate waarin men uitkomt voor de eigen geaardheid*

	Dat klopt (helemaal) voor mij	Klopt deels wel, deels niet voor mij	Dat klopt (helemaal) niet voor mij	N
Ik praat met heteroseksuele vrienden over mijn geaardheid	90%	7%	3%	179
Ik praat met collega's, klas- of studiegenoten over mijn geaardheid	80%	12%	8%	177
Ik zorg ervoor dat ik in het openbaar niet te veel opval als een HLBT	36%	28%	36%	177
Ik loop op straat hand in hand met mijn partner	33%	25%	40%	174
Ik zoen met mijn partner in het openbaar	31%	30%	38%	175
Ik omarm mijn HLBT vrienden op straat	55%	27%	18%	176

Er bestaan geen significante verschillen in deze gedragingen naar geslacht of geaardheid. Mannen praten vaker met anderen over hun geaardheid dan vrouwen, maar komen op straat minder zichtbaar uit voor hun geaardheid. In beide gevallen is het verschil echter niet significant. Dat vrouwen op straat iets vaker voor hun geaardheid lijken uit te komen, kan verklaard worden door de geringere maatschappelijke acceptatie van homoseksuele mannen ten opzichte van lesbische vrouwen (Van den Meerendonk et al., 2003).

Hoger opgeleiden komen iets vaker openlijk uit voor hun seksuele geaardheid. Hoe hoger de opleiding, des te vaker praat men met anderen over de geaardheid.¹¹ Met betrekking

⁹ De twee vragen over praten met anderen over de geaardheid hangen sterk samen en vormen tezamen een betrouwbare schaal (Cronbachs alfa = 0.80; Cronbachs alfa geeft de betrouwbaarheid aan van een schaal die uit diverse variabelen bestaat. Een Cronbachs alfa groter of gelijk aan 0.80 duidt op een hoge betrouwbaarheid). Ook de vier vragen over gedragingen op straat of in het openbaar, hangen sterk onderling samen en vormen een betrouwbare schaal (Cronbachs alfa = 0.81).

¹⁰ Het gaat om 9% van de respondenten die op de stelling "niet opvallen in het openbaar" antwoorden met "dat klopt (helemaal) voor mij" én op de overige 3 stellingen "zoenen", "hand in hand" en "omarmen" antwoorden met "dat klopt (helemaal) niet voor mij".

¹¹ De correlatie is 0.17, hetgeen significant is ($p < .05$).

tot het gedrag in het openbaar zijn de verschillen tussen opleidingscategorieën echter niet significant.

Mensen van middelbare leeftijd (35-49 jaar) lijken minder vaak openlijk uit te komen voor hun seksuele geaardheid. Jongeren tot 35 jaar én ouderen (65plussers) komen daarentegen het vaakste openlijk uit voor hun geaardheid.¹² Door het geringe aantal respondenten per leeftijdsgroep zijn de verschillen echter niet altijd significant, alleen voor het praten over de geaardheid bestaat er een significant verschil tussen de leeftijdscategorieën.¹³

Vervolgens is gevraagd of mensen veranderd zijn in hun gedrag ten opzichte van 5 jaar geleden.¹⁴ Uit tabel 3.3 blijkt dat de meeste mensen niet veranderd zijn. Sommigen komen minder vaak, maar anderen komen juist vaker openlijk uit voor hun geaardheid. Bij de groep respondenten die vaker openlijk voor hun geaardheid uitkomt, kan dit samenhangen met hun 'coming out' proces. We zien dan ook een significante samenhang met leeftijd. Vooral de jongere respondenten tot 35 jaar komen vaker dan 5 jaar geleden uit voor hun geaardheid.

Interessanter is wellicht juist de groep die aangeeft minder vaak voor hun geaardheid uit te komen dan 5 jaar geleden. Ongeveer een kwart van de respondenten praat minder met vrienden of collega's over zijn of haar geaardheid dan 5 jaar geleden. Ook geeft een kwart van de respondenten aan vaker dan voorheen ervoor te zorgen om in het openbaar niet te veel als HLBT op te vallen. Een iets geringer aantal (14 tot 18%) geeft aan minder vaak hand in hand te lopen, vrienden te omarmen of de partner te zoenen op straat.

Tabel 3.3: Veranderingen in de mate waarin men uit komt voor de geaardheid.

	(Veel) meer dan 5 jaar geleden	Niet veranderd	(Veel) minder dan 5 jaar geleden	N
Ik praat met heteroseksuele vrienden over mijn geaardheid	7%	68%	25%	169
Ik praat met collega's, klas- of studiegenoten over mijn geaardheid	12%	62%	26%	165
Ik zorg ervoor dat ik in het openbaar niet te veel opval als een HLBT	25%	54%	21%	165
Ik loop op straat hand in hand met mijn partner	28%	54%	17%	159
Ik zoen met mijn partner in het openbaar	30%	56%	14%	158
Ik omarm mijn HLBT vrienden op straat	22%	60%	18%	162

¹² Het aantal 65plussers is overigens erg klein (6 respondenten).

¹³ Met $p < .10$

¹⁴ Ook voor de vragen over gedragsveranderingen zijn twee schalen gemaakt. De twee vragen over praten met anderen hangen sterk samen en vormen een betrouwbare schaal (Cronbachs alfa = .90) en ook de vier vragen over gedragingen op straat of in het openbaar, hangen sterk samen en vormen een betrouwbare schaal (Cronbachs alfa = .80).

Er bestaan geen significante verschillen in deze gedragsveranderingen naar geslacht of geaardheid. (Er bestaat slechts geringe verschillen die er mogelijk op duiden dat mannen iets vaker dan vrouwen minder openlijk voor hun geaardheid uitkomen dan voorheen). Ook bestaan er geen verschillen tussen lager, middelbaar of hoger opgeleiden.

In de enquête hebben we respondenten niet alleen gevraagd naar hun eigen gedrag, maar ook gevraagd hoe zij denken dat de meeste HLBT's zich in het openbaar gedragen. Daaruit blijkt dat men denkt dat de meeste HLBT's in het openbaar *niet* openlijk uitkomen voor hun geaardheid. Maar liefst drie kwart van de respondenten denkt dat de meeste HLBT's ervoor zorgen in het openbaar niet te veel op te vallen als HLBT. Het overgrote deel van de respondenten (respectievelijk 87% en 92% van de respondenten) denkt dat de meeste HLBT's op straat niet hand in hand lopen met hun partner of hun partner zoenen. We hebben echter eerder in tabel 3.2 gezien dat respondenten zelf dit gedrag vaker vertonen. Blijkbaar denkt men dat HLBT's minder vaak openlijk voor hun geaardheid uitkomen dan men zelf doet.

De vragen over veranderingen ten opzichte van 5 jaar geleden laten eenzelfde beeld zien, maar de verschillen tussen het eigen gedrag en het gepercipieerde gedrag van andere HLBT's is nog veel groter. Zoals uit tabel 3.4 blijkt, denkt de helft van de respondenten dat de meeste HLBT's meer dan 5 jaar geleden ervoor zorgen dat ze in het openbaar niet te veel opvallen als HLBT. Een grote meerderheid van de respondenten denkt dat HLBT's minder dan 5 jaar geleden in het openbaar hand in hand lopen met hun partner of hun partner zoenen.

Dat de meeste respondenten denken dat HLBT's minder dan vroeger openlijk uitkomen voor hun geaardheid vloeit voort uit de perceptie dat het maatschappelijke klimaat tegenover homoseksuelen in Nederland verslechterd is. Er bestaat een significant verband tussen de mate waarin men van mening is dat Nederland een minder veilig land is geworden voor HLBT's (zie paragraaf 2.1) en de inschatting van de gedragsveranderingen van HLBT's (correlaties variëren tussen .23 en .45).

Tabel 3.4: De inschatting van respondenten over de mate waarin de meeste HLBT's zijn veranderd in het uitkomen voor hun geaardheid.

	(Veel) meer dan 5 jaar geleden	Niet veranderd	(Veel) minder dan 5 jaar geleden	N
De meeste HLBT's zorgen ervoor dat ze in het openbaar niet te veel opvallen als een HLBT	49%	33%	17%	165
De meeste HLBT's lopen op straat hand in hand met hun partner	13%	26%	60%	159
De meeste HLBT's zoenen hun partner in het openbaar	7%	30%	63%	158

3.3 Onveiligheidsgevoelens en gedrag

Tot slot van dit hoofdstuk gaan we na welke relatie er bestaat tussen gevoelens van onveiligheid en het gedrag van mensen. Allereerst kijken we naar de mate waarin men in Nijmegen plekken of situaties bewust mijdt vanwege zijn of haar geaardheid. In tabel 3.5 is de samenhang weergegeven tussen dit vermijdingsgedrag en onveiligheidsgevoelens. Een p-waarde kleiner dan .05 geeft aan dat de samenhang significant is

Tabel 3.5: Onveiligheid en vermijdingsgedrag

	Bewust mijden van plekken of situaties vanwege de geaardheid		p
	ja	nee	
Persoonlijk ervaren onveiligheid			
Onveilig in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽¹⁾	2,54	1,85	.000
Toename onveiligheid in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽²⁾	2,60	2,21	.001
Ervaren onveiligheid voor HLBT'ers			
Nijmegen onveilige stad voor HLBT'ers ⁽³⁾	2,36	1,99	.006
Nijmegen minder veilige stad voor HLBT's ⁽⁴⁾	3,27	2,91	.050

Noot: Weergegeven zijn de gemiddelde scores op de volgende metingen:

- (1) Voelt u zich in Nijmegen onveilig vanwege uw geaardheid? (schaal van 1 tot 5; hoge score = onveilig);
 (2) Bent u zich in de afgelopen 5 jaren onveiliger gaan voelen vanwege uw geaardheid? (schaal van 1 tot 5; hoge score = meer onveilig);
 (3) Is Nijmegen een veilige stad voor HLBT's? (schaal van 1 tot 5; hoge score = onveilig);
 (4) Is Nijmegen in de afgelopen 5 jaren onveiliger geworden voor HLBT's? (schaal van 1 tot 5; hoge score = meer onveilig).

Er bestaat een significante relatie tussen onveiligheidsgevoelens en het bewust mijden van plekken of situaties vanwege de geaardheid. Mensen die zich onveilig voelen of die zich meer onveilig voelen dan voorheen, vertonen meer vermijdingsgedrag. Dit geldt zowel voor de persoonlijk ervaren onveiligheid, als voor de perceptie van de veiligheid voor HLBT's in het algemeen. Mensen die zich onveiliger voelen vanwege hun geaardheid, vermijden vaker bewust bepaalde plekken of situaties. En indien men zich meer onveiliger voelt dan voorheen, vermijdt men ook vaker bewust bepaalde plekken of situaties.

Hoewel we met ons onderzoeksdesign geen causale uitspraken kunnen doen, lijken onveiligheidsgevoelens in sterke mate gepaard te gaan met vermijdingsgedrag. In deze zin kunnen we het vermijdingsgedrag typeren als een aanpassing van de levensstijl als gevolg van ervaren onveiligheid of toegenomen onveiligheid.

Vervolgens kijken we naar de relatie tussen onveiligheid en het zichtbaar uitkomen voor de eigen geaardheid. In tabel 3.6 zijn de correlaties weergegeven. Er is een duidelijk verschil in de samenhang tussen onveiligheid en de twee onderscheiden gedragingen, dat wil zeggen in het openbaar uitkomen voor de geaardheid en praten met anderen over de geaardheid. We vinden telkens een significante relatie ($p < .10$ of $< .05$) tussen onveiligheid en de mate waarin men in het openbaar uitkomt voor de geaardheid. Hoe onveiliger men zich voelt, des te minder vaak komt men in het openbaar zichtbaar uit voor de geaardheid. Ook mensen die zich meer onveilig voelen dan voorheen, komen minder vaak zichtbaar uit voor hun eigen geaardheid. Mensen die zich onveiliger voelen, lopen dus minder vaak hand in hand met hun partner over straat en zorgen dat ze minder opvallen als HLBT. Ook hier kunnen we dus spreken van een aanpassing van het gedrag als gevolg van ervaren onveiligheid of toegenomen onveiligheid.

Als het gaat om het praten over de geaardheid met vrienden of collega's is er meestal echter geen relatie met onveiligheidsgevoelens. De mate waarin men zich persoonlijk onveilig voelt, hangt hiermee niet samen. Binnen de kring van vrienden of bekende collega's vormen persoonlijke onveiligheidsgevoelens geen obstakel om te praten over de geaardheid.

Alléén voor de perceptie dat Nijmegen een onveilige stad is voor HLBT's in het algemeen, vinden we een significant verband met praten over de geaardheid. Hoe meer men vindt dat Nijmegen een onveilige stad is, des te minder praat men over de geaardheid. Dit geldt ook voor de (niet in de tabel weergegeven) samenhang met de perceptie dat Nederland een onveilig land is voor HLBT's.¹⁵ Deze globale percepties van onveiligheid (en daarmee een negatief ervaren maatschappelijk klimaat) vormen dus wel een belemmering voor een open gesprek met anderen over de geaardheid.

Tabel 3.6: *Onveiligheid en uitkomen voor de eigen geaardheid*

	Zichtbaar uitkomen voor de eigen geaardheid	
	In het openbaar ⁽⁵⁾	Praten met anderen ⁽⁶⁾
Persoonlijk ervaren onveiligheid		
Onveilig in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽¹⁾	-0,13 (p=0,08)	0,06 (p=0,44)
Toename onveiligheid in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽²⁾	-0,24 (p=0,01)	-0,06 (p=0,42)
Ervaren onveiligheid voor HLBT's		
Nijmegen onveilige stad voor HLBT's ⁽³⁾	-0,42 (p=0,00)	-0,32 (p=0,00)
Nijmegen minder veilige stad voor HLBT's ⁽⁴⁾	-0,17 (p=0,04)	-0,05 (p=0,58)

Noot: Weergegeven zijn de correlaties met tussen haakjes de p-waarde. Het betreft de volgende metingen en schalen:

(1) t/m (4) zie voetnoot tabel 3.5.

(5) Schaal van 4 items over gedragingen op straat en in het openbaar, zie tabel 3.2 (hoge score = openlijk uitkomen).

(6) Schaal van 2 items over praten over geaardheid met vrienden en collega's, klas- of studiegenoten, zie tabel 3.2 (hoge score = openlijk uitkomen).

¹⁵ Correlatie is -0,31, $p = 0,00$.

In tabel 3.7 is tot slot de samenhang weergegeven tussen onveiligheid en de verandering in het gedrag. We zien opnieuw significante relaties tussen onveiligheid en het gedrag in het openbaar: hoe meer men zich onveilig voelt of is gaan voelen, des te minder komt men zichtbaar in het openbaar voor de geaardheid uit. Een toename van de ervaren onveiligheid heeft daarbij een groter effect dan de ervaren onveiligheid op dat moment. Ook hier kunnen we dus spreken van een aanpassing van het gedrag als gevolg van ervaren onveiligheid of toegenomen onveiligheid.

Bij het praten met anderen over de geaardheid zien we alleen een significant effect van de toename van onveiligheid: hoe meer men zich onveilig voelt ten opzichte van 5 jaar geleden, des te sterker de afname in het praten over de geaardheid.

Tabel 3.7: *Onveiligheid en veranderingen in het uitkomen voor de eigen geaardheid*

	<i>Minder zichtbaar uitkomen voor de geaardheid dan 5 jaar geleden</i>	
	<i>In het openbaar ⁽⁵⁾</i>	<i>Praten met anderen ⁽⁶⁾</i>
Persoonlijk ervaren onveiligheid		
Onveilig in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽¹⁾	0,25 (p=0,01)	0,08 (p=0,32)
Toename onveiligheid in Nijmegen vanwege geaardheid ⁽²⁾	0,37 (p=0,00)	0,19 (p=0,02)
Ervaren onveiligheid voor HLBT'ers		
Nijmegen onveilige stad voor HLBT'ers ⁽³⁾	0,28 (p=0,00)	0,10 (p=0,23)
Nijmegen minder veilige stad voor HLBT'ers ⁽⁴⁾	0,46 (p=0,04)	0,22 (p=0,01)

Noot: Weergegeven zijn de correlaties met tussen haakjes de p-waarde. Het betreft de volgende metingen en schalen:

(1) t/m (4) zie voetnoot tabel 3.5.

(5) Schaal van 4 items over gedragingen op straat en in het openbaar, zie tabel 3.3 (schaal van 1 tot 5; hoge score = minder openlijk uitkomen dan 5 jaar geleden);

(6) Schaal van 2 items over praten over geaardheid met vrienden en collega's, klas- of studiegenoten, zie tabel 3.3 (schaal van 1 tot 5; hoge score = minder dan 5 jaar geleden).

4 Ervaringen met intolerantie en discriminatie

4.1 Ervaren incidenten

In welke mate maakt men vervelende incidenten mee vanwege zijn of haar geaardheid? Aan de respondenten is gevraagd of ze in verband met hun geaardheid de afgelopen 5 jaar wel eens zijn *uitgelachen, uitgescholden, gepest, ongelijk behandeld, fysiek bedreigd, fysiek mishandeld of slachtoffer zijn geweest van vernieling*. In tabel 4.1 staat het percentage respondenten dat aangeeft hier wel eens mee te zijn geconfronteerd.¹⁶

Tabel 4.1: *Ervaren incidenten als gevolg van de geaardheid in de afgelopen 5 jaar*

Personen die een incident hebben meegemaakt	aantal	%
Incidenten meegemaakt	109	65%
Welk type incident:		
Uitgelachen	52	31%
Uitgescholden	82	50%
Gepest	35	21%
Ongelijk behandeld	43	26%
Fysiek bedreigd	20	12%
Fysiek mishandeld	5	3%
Slachtoffer vernieling	7	4%

Bijna twee derde van de respondenten geeft aan 1 of meerdere verschillende type incidenten te hebben meegemaakt in de afgelopen 5 jaar. Het merendeel van de incidenten betreft uitlachen, uitschelden, pesten of ongelijk worden behandeld. De helft van de respondenten is in de afgelopen 5 jaar uitgescholden vanwege zijn of haar geaardheid, een op de drie is uitgelachen en een op de vijf gepest.

Zeer ernstige incidenten komen relatief minder vaak voor. Toch is in de afgelopen 5 jaar 12% van de respondenten (20 personen) fysiek bedreigd vanwege zijn of haar geaardheid. Drie procent (5 personen) werden mishandeld en 4% (7 personen) was slachtoffer van vernieling.

We kunnen deze gerapporteerde incidenten onder Nijmeegse HLBT's vergelijken met een landelijk onderzoek uit 2006 (Van San & De Boom, 2006). In dit landelijke onderzoek werd overigens gevraagd of men *ooit* een incident had meegemaakt, terwijl in het Nijmeegse onderzoek gevraagd werd naar de afgelopen 5 jaar. De prevalentie van incidenten in Nijmegen komt redelijk overeen met het landelijke beeld. Drie procent van de Nijmeegse respondenten gaf

¹⁶ Het aantal respondenten dat een vraag beantwoordde varieerde tussen de 165 en 168 respondenten. De percentages zijn berekend op basis van deze aantallen.

aan mishandeld te zijn, landelijk was dat ook 3%. Ook het percentage mensen dat fysiek bedreigd was, is zowel in Nijmegen als landelijk 12%. Een op de vijf Nijmeegse respondenten geeft aan gepest te zijn, landelijk was 17% “gepest en getreiterd”. In Nijmegen is 31% in de afgelopen 5 jaar uitgelachen en 50% uitgescholden vanwege zijn of haar geaardheid. In het landelijke onderzoek was 55% “uitgelachen of uitgescholden”.

In tabel 4.2 zijn de ervaren incidenten opgesplitst naar geaardheid. Grote verschillen met betrekking tot type incident doen zich niet voor tussen de respondenten van verschillende geaardheid.

Tabel 4.2: *Ervaren incidenten als gevolg van de geaardheid in de afgelopen 5 jaar per subgroep*

1 of meer incidenten meegemaakt in de afgelopen 5 jaar	Uitgelachen	Uitgescholden	Gepest	Ongelijk behandeld	Fysiek bedreigd	Fysiek Mishandeld	Vernieling
Homoseksuelen (n=87)	35%	50%	21%	21%	14%	3%	1%
Lesbiennes (n=65)	23%	48%	15%	25%	5%	3%	5%
Biseksuelen (n=10)	38%	50%	33%	33%	11%	0%	22%

Vervolgens is aan de respondenten gevraagd of zij in de afgelopen 1,5 jaar een bepaald incident hebben meegemaakt. Zoals blijkt uit tabel 4.3 heeft bijna een derde van de respondenten in het laatste 1,5 jaar een incident meegemaakt. Biseksuele respondenten rapporteren de meeste incidenten, terwijl lesbiennes de minste incidenten hebben meegemaakt. Deze verschillen zijn echter niet significant.

Tabel 4.3: *Ervaren incidenten als gevolg van de geaardheid in het afgelopen 1,5 jaar per subgroep.*

1 of meer incidenten meegemaakt in de afgelopen 1,5 jaar	Ja	Nee
Respondenten (n=192)	30%	70%
Homoseksuelen (n=87)	34%	66%
Lesbiennes (n=65)	22%	78%
Biseksuelen (n=10)	55%	45%

De vraag naar het aantal incidenten in de afgelopen 1,5 jaar is gesteld om de resultaten te kunnen vergelijken met het onderzoek uit 2004. In tabel 4.4 is het percentage respondenten weergegeven dat een bepaald incident in de afgelopen 1,5 jaar heeft meegemaakt.

Tabel 4.4. *Frequentie van ervaren incidenten als gevolg van de geaardheid in het afgelopen 1,5 jaar*

Incident	Hoe vaak ervaren in de afgelopen 1,5 jaar							
	Nooit		1-2		3-5		>5 keer	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
Uitgelachen (n=263/ n=164)	70%	73%	21%	13%	7%	6%	3%	9%
Uitgescholden (n=276/ n=161)	57%	62%	34%	19%	7%	9%	3%	11%
Gepest (n=261/ n=166)	90%	84%	7%	8%	2%	5%	1%	4%
Ongelijk behandeld (n=163)	-	83%	-	13%	-	2%	-	1%
Fysiek bedreigd (n=264/ n=166)	85%	93%	14%	5%	0%	1%	0%	1%
Fysiek mishandeld (n=261/ n=168)	97%	99%	3%	1%	0%	0%	0%	0%
Slachtoffer vernieling (n=165)	-	96%	-	3%	-	0%	-	1%

Noot: de eerste n is het aantal respondenten in 2004, de tweede n het aantal in 2008. Ervaringen met ongelijke behandeling en vernieling werden in 2004 niet onderzocht.

Het percentage mensen dat een of meerdere vervelende incidenten heeft meegemaakt is licht gedaald ten opzichte van 2004. De verschillen zijn echter meestal niet significant. Het percentage mensen dat een of meerdere keren werd *uitgelachen* daalde (niet significant) van 30% in 2004 naar 27% in 2008. Ook het relatieve aantal mensen dat een of meerdere keren werd *uitgescholden* daalde (niet significant) van 43% naar 38%. Het percentage dat *mishandeld* werd daalde (niet significant) van 3% in 2004 naar 1% in 2008. Alleen bij *bedreiging* is de daling significant: het percentage dat *bedreigd* werd daalde significant van 15% in 2004 naar 7% in 2008.

Het aantal mensen dat één of meerdere incidenten heeft meegemaakt in het voorbijgaande 1,5 jaar is dus enigszins (maar meestal niet significant) afgenomen. Pesten komt echter juist vaker voor: in 2004 gaf 10% aan weleens gepest te zijn, tegenover 16% in 2008. Ook is het aantal mensen dat veelvuldig (meer dan 5 keer in het afgelopen 1,5 jaar) uitgelachen en uitgescholden werd, significant toegenomen ten opzichte van 2004.

Uit de resultaten volgt dus een gemengd beeld van de veranderingen in het aantal incidenten. Enerzijds is het aantal mensen dat een of meerdere keren een vervelend incident meemaakt in geringe (maar niet significante) mate gedaald. Alleen voor wat betreft bedreigingen was er sprake van een significante daling van het aantal mensen dat een incident meemaakte. Daar staat tegenover dat pesten significant vaker gebeurd dan 5 jaar geleden, en ook lijken meer mensen regelmatig te worden uitgelachen en uitgescholden.

In hoofdstuk 2 rapporteerden we dat gevoelens van onveiligheid gestegen zijn ten opzichte van 2004. Desondanks is er geen sprake van een algemene toename van het aantal ervaren incidenten. In hoofdstuk 2 concludeerden we al dat als reden voor de toegenomen ervaren onveiligheid, met name algemene oorzaken werden aangegeven (media berichtgeving over incidenten en de afname van de maatschappelijke acceptatie) en in mindere mate persoonlijk ervaren incidenten. Hoewel het aantal ervaren incidenten dus eerder lijkt te zijn gedaald dan gestegen, geeft men toch een lager rapportcijfer voor de veiligheid in Nijmegen (cijfer 7,5) dan in 2004 (cijfer 7,9).

Om de ervaren incidenten in kaart te kunnen brengen is aan de respondenten voor elk soort incident informatie gevraagd over het laatste ervaren incident. In de tabellen 4.5 en 4.6 zijn de kenmerken van de incidenten en de dader(s) weergegeven.

Tabel 4.5: Kenmerken van de incidenten: plaats, locatie en tijdstip

	Uitgelachen, uitgescholden of gepest		Ongelijk behandeld		Fysiek bedreigd, mishandeld of vernieling		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Incident in Nijmegen?								
In Nijmegen	76	69%	20	57%	16	67%	112	66%
Buiten Nijmegen	35	32%	15	43%	8	23%	58	34%
<i>Totaal</i>	111	100%	35	100%	24	100%	170	100%
Locatie incident								
In de eigen buurt	18	17%	1	3%	3	13%	22	13%
Op het werk	3	3%	7	20%	3	13%	13	8%
Op school	4	4%	5	14%	0	0%	9	5%
In de gezondheidszorg	2	2%	3	9%	1	4%	6	4%
In contact met overheid	0	0%	3	9%	0	0%	3	2%
In het centrum	40	37%	4	11%	5	22%	49	29%
In HLBT gelegenheid	6	6%	1	3%	0	0%	7	4%
Andere uitgaansgelegenheid	7	6%	1	3%	0	0%	8	5%
Homo ontmoetingsplek	3	3%	1	3%	3	13%	7	4%
Ergens anders	26	24%	9	26%	8	35%	43	26%
<i>Totaal</i>	109	100%	35	100%	23	100%	167	100%
Tijdstip								
Door de week	64	59%	28	88%	12	60%	104	65%
Overdag	30	28%	23	72%	4	20%	57	35%
's avonds	31	28%	5	16%	6	30%	42	26%
's nachts	3	3%			2	10%	4	2%
In het weekend	45	41%	4	13%	8	40%	57	35%
Overdag	16	15%	1	3%	1	5%	18	11%
's avonds	20	18%			4	20%	24	15%
's nachts	9	8%	3	9%	3	15%	15	9%
<i>Totaal</i>	109	100%	32	100%	20	100%	161	100%

Ongeveer twee derde van de gerapporteerde incidenten vindt plaats in de gemeente Nijmegen. Dit varieert niet veel per type incident, al vindt ongelijke behandeling wat minder vaak in Nijmegen plaats dan de andere incidenten.

Uitgelachen of uitgescholden worden en pesterijen vinden vooral plaats in het centrum. In mindere mate gebeurt dit ook in de eigen buurt.¹⁷ Bedreigingen, mishandelingen en vernielingen vinden vooral plaats in het centrum, maar ook in de eigen buurt, op ontmoetingsplekken of op het werk. Ongelijke behandeling wordt soms ervaren op het werk, op school, in het centrum (zoals bij horecagelegenheden), in de gezondheidszorg en in contact met de overheid.

De meeste incidenten vinden plaats door de week (65%); van de ongelijke behandelingen speelt bijna 90% zich af door de week, terwijl ongeveer 60% van de andere incidenten plaats vindt door de week. Utlachen, uitschelden en pesten vindt niet alleen 's avonds plaats, maar bijna net zo vaak overdag. Mishandelingen en vernielingen vinden nagenoeg alleen 's avonds en 's nachts plaats, en ook de meeste bedreigingen vinden 's avonds of 's nachts plaats.

Uit tabel 4.6 blijkt dat ongeveer twee derde van de incidenten plaats vindt zonder bijzondere aanleiding. Verder zijn er vaak meerdere daders betrokken bij een incident. Dat is vooral het geval bij uitgelachen, uitgescholden of gepest worden. Bij ongelijke behandeling is er vaker sprake van 1 dader. Bedreigingen, mishandelingen en vernielingen worden vooral gepleegd door 1 dader of in groepsverband.

De grote meerderheid van de daders zijn mannen. Bij bedreigingen, mishandelingen en vernielingen zijn er bijna louter mannelijke daders. Daders zijn overwegend jonger dan 30 jaar. In ongeveer 40% van de incidenten wordt de leeftijd van de dader (s) geschat op niet ouder dan 18 jaar. Iets meer dan de helft van de dader(s) heeft volgens de respondenten een (autochtoon) Nederlands uiterlijk. Bijna een derde van de gerapporteerde incidenten (32%) wordt toegeschreven aan daders van Marokkaanse en/of Turkse afkomst. Dat is gelet op de samenstelling van de bevolking een sterke oververtegenwoordiging.¹⁸

In de meeste gevallen is/zijn de dader(s) geen bekende(n) van het slachtoffer. Bij ongelijke behandeling is dat vaker wel het geval. Bij pesten, utlachen, uitschelden maar ook bij bedreiging, mishandeling en vernieling is de dader geen bekende van het slachtoffer. Dat komt overeen met de eerdere genoemde bevinding dat er meestal geen concrete aanleiding was voor het incident.

¹⁷ Bij de categorie "ergens anders" voor incidenten waarbij men uitgelachen, uitgescholden of gepest wordt, wordt onder andere 7x een specifieke wijk in Nijmegen genoemd, 6x een plaats buiten Nijmegen, 6x het station of in de trein, en 4x uitgelachen/uitgescholden of gepest bij een sportclub/ sportveld.

¹⁸ Van de Nijmeegse bevolking was begin 2009 5,3% van Turkse of Marokkaanse afkomst (1^e en 2^e generatie samen) (Bron: website Gemeente Nijmegen, stadsgedaten). Van de mannelijke bevolking van 15 tot 30 jaar bestaat 6,1% uit Nijmegenaren van Turkse of Marokkaanse afkomst (Bron: website CBS, statline).

Tabel 4.6: Aanleiding van de incidenten en kenmerken van de dader(s)

	Uitgelachen, uitgescholden of gepest		Ongelijk behandeld		Fysiek bedreigd, fysiek mishandeld of vernieling		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Aanleiding incident								
Niets bijzonders	76	66%	27	64%	14	67%	117	66%
Mijn gedrag	20	17%	6	14%	2	10%	28	16%
Mijn opmerking	5	4%	1	2%	0	0%	6	3%
Ruzie	2	2%	1	2%	0	0%	3	2%
Anders	12	10%	7	17%	5	24%	24	13%
<i>Totaal</i>	115	100%	42	100%	21	100%	178	178
Aantal daders								
1	21	19%	15	47%	10	50%	46	29%
2	34	31%	8	25%	3	15%	45	8%
>2	53	49%	9	28%	7	35%	69	43%
<i>Totaal</i>	108	100%	32	100%	20	100%	160	100%
Geslacht daders ¹								
Man(nen)	64	73%	14	67%	17	94%	95	75%
Vrouw(en)	10	11%	5	24%	0	0%	15	12%
Gemengd	14	16%	2	10%	1	6%	17	13%
<i>Totaal</i>	88	100%	21	100%	18	100%	127	100%
Leeftijd daders								
<15 jaar	12	12%	1	4%	2	9%	15	10%
15-18 jaar	34	35%	5	21%	7	30%	46	32%
18-30 jaar	39	40%	8	33%	13	57%	60	42%
>30 jaar	12	12%	10	42%	1	4%	23	16%
<i>Totaal</i>	97	100%	24	100%	23	100%	144	100%
Uiterlijk daders								
Nederlands	48	52%	15	58%	11	48%	74	52%
Marokkaans en/ of Turks	32	34%	6	23%	8	35%	46	32%
Antilliaans en/ of Surinaams	3	3%	2	8%	3	13%	8	6%
Anders	10	11%	3	12%	1	4%	14	10%
<i>Totaal</i>	93	100%	26	100%	23	100%	142	100%
Daders bekende(n)?								
Ja	17	20%	14	64%	4	24%	35	28%
Nee	68	80%	8	36%	13	76%	89	71%
<i>Totaal</i>	85	85	22	100%	17	100%	124	100%

¹ Alleen gevraagd aan mensen die zich een beeld hebben kunnen vormen van de dader(s)

4.2 *Ervaren incidenten, onveiligheid en gedragingen*

Wat zijn de gevolgen van ervaren incidenten? In deze paragraaf kijken we naar gevoelens van onveiligheid en de mate waarin men zijn of haar gedrag veranderd heeft.

In tabel 4.7 is de mate waarin men zich in Nijmegen onveilig voelt vanwege de eigen geaardheid weergegeven voor mensen die wel of geen incident hebben meegemaakt in de afgelopen 5 jaar. De p-waarde in tabel 4.7 geeft aan of het verschil in onveiligheidsgevoelens tussen beide groepen significant is. Een p-waarde die kleiner is dan 0,05 indiceert een significant verschil. Zoals verwacht blijken mensen die een bepaald incident hebben meegemaakt, zich onveilig te voelen dan mensen die geen incident hebben meegemaakt. Dit geldt voor alle typen incidenten die we onderscheiden hebben, dus zowel voor bedreigingen, mishandelingen, vernielingen, als voor incidenten waarbij men uitgelachen, uitgescholden of gepest is.

Omdat we in dit onderzoek geen causale uitspraken kunnen doen, kunnen we strikt genomen niet concluderen dat deze incidenten hebben geleid tot een toename van onveiligheidsgevoelens. Het zou immers kunnen zijn dat mensen die zich erg onveilig voelen, een voorval eerder als discriminatie beschouwen of dat ze zich incidenten beter kunnen herinneren. Omdat we in de enquête gevraagd hebben naar concrete, specifieke incidenten en niet naar een globale inschatting van de ervaren discriminatie op basis van geaardheid, achten we deze alternatieve interpretatie niet erg plausibel.

Tabel 4.7: *Ervaren incidenten en onveiligheidsgevoelens*

Ervaren incident als gevolg van de geaardheid	Voelt u zich in Nijmegen onveilig vanwege uw geaardheid? (schaal van 1 tot 5, hoge score = onveilig)		p-waarde
	Incident niet meegemaakt	Incident meegemaakt	
Uitgelachen	1,89 (n=113)	2,23 (n=52)	0,01
Uitgescholden	1,73 (n=83)	2,28 (n=82)	0,00
Gepest	1,90 (n=132)	2,31 (n=35)	0,00
Ongelijk behandeld	1,89 (n=123)	2,26 (n=43)	0,01
Fysiek bedreigd	1,91 (n=148)	2,65 (n=20)	0,00
Fysiek mishandeld	1,97 (n=163)	2,80 (n=5)	0,02
Slachtoffer vernieling	1,92 (n=158)	3,29 (n=7)	0,01

Passen mensen hun gedrag aan als men het slachtoffer wordt van een vervelend incident? Zoals gezegd kunnen we in dit onderzoek geen causale uitspraken doen, maar we kunnen wel nagaan of er een relatie bestaat tussen ervaren incidenten en gerapporteerde veranderingen in het gedrag in de afgelopen 5 jaar. We maken daarbij opnieuw het onderscheid tussen in het openbaar zichtbaar zijn als HLBT en het praten over de geaardheid met heteroseksuele vrienden

of met collega's (zie hoofdstuk 3). We gaan na of mensen die een vervelend incident hebben meegemaakt in de afgelopen 5 jaar meer zijn veranderd in hun gedrag dan mensen die geen incident hebben meegemaakt. In tabel 4.8 is de gemiddelde score weergegeven in de mate waarin mensen (naar eigen zeggen) in het openbaar minder zichtbaar zijn dan voorheen. Het gaat dan om gedragingen als het zoenen in het openbaar, hand in hand lopen met de partner, vrienden omarmen en in het openbaar opvallen als HLBT. De p-waarde in tabel 4.8 geeft aan in hoeverre mensen die een incident hebben meegemaakt significant anders hebben geantwoord op deze vragen naar veranderd gedrag dan mensen die een dergelijk incident niet hebben meegemaakt. Een p-waarde die kleiner is dan 0,05 indiceert een significant verschil.

Uit tabel 4.8 blijkt dat respondenten die in de afgelopen 5 jaar uitgelachen, uitgescholden, ongelijk behandeld, of fysiek bedreigd zijn, of slachtoffer zijn geworden van vernieling sterker zijn veranderd in hun gedrag dan respondenten die geen slachtoffer zijn geworden van dergelijke incidenten. Dit duidt erop dat mensen die in de afgelopen 5 jaar het slachtoffer zijn geworden van een incident, hun gedrag mogelijk daarop aanpassen: zij geven aan in het openbaar minder zichtbaar te zijn als HLBT dan 5 jaar geleden.

Ook mensen die gepest werden, zijn in vergelijking met mensen die dat niet hebben meegemaakt, in het openbaar minder zichtbaar als HLBT dan 5 jaar geleden, maar dit verschil is niet significant. Alleen bij slachtoffers van mishandeling zien we juist minder gedragsaanpassing, maar het verschil is niet significant en het aantal slachtoffers te klein om te komen tot betrouwbare resultaten.

We hebben vervolgens ook gekeken of men minder met anderen praat over de eigen geaardheid dan 5 jaar geleden. Hier bestaan nauwelijks significante verschillen tussen mensen die wel of geen incident hebben meegemaakt (resultaten niet afgebeeld). Slachtoffers van incidenten praten iets minder vaak met anderen over de eigen geaardheid, maar de verschillen zijn klein en meestal niet significant. Alleen voor slachtoffers van bedreiging vinden we een significant verschil: mensen die fysiek bedreigd werden, geven aan minder dan voorheen met anderen over de eigen geaardheid te praten.

Tabel 4.8: Ervaren incidenten en de verandering in de mate waarin men in het openbaar zichtbaar is als HLBT

Ervaren incident als gevolg van de geardheid	Verandering in de mate waarin men in het openbaar zichtbaar is (hoge score = minder dan 5 jaar geleden)				p-waarde
	Incident niet meegemaakt		Incident meegemaakt		
Uitgelachen	2,98	(n=103)	3,38	(n=47)	0,00
Uitgescholden	2,97	(n=73)	3,25	(n=76)	0,01
Gepest	3,07	(n=120)	3,24	(n=31)	0,19
Ongelijk behandeld	3,03	(n=112)	3,32	(n=38)	0,02
Fysiek bedreigd	3,06	(n=134)	3,49	(n=18)	0,01
Fysiek mishandeld	3,12	(n=148)	2,88	(n=4)	0,48
Slachtoffer vernieling	3,09	(n=143)	3,79	(n=6)	0,01

4.3 Ervaren incidenten van vrienden

Uit tabel 4.9 blijkt dat in de vriendenkring van de helft van de respondenten het afgelopen 1,5 jaar tenminste één iemand vanwege hun geardheid uitgelachen (55%), uitgescholden (59%), gepest (44%) en/ of ongelijk behandeld is (41%). In ruim een kwart van de gevallen blijkt een respondent een vriend of kennis te hebben die het laatste 1,5 jaar slachtoffer is geweest van fysieke mishandeling.

Tabel 4.9 Frequentie van ervaren incidenten van vrienden en kennissen als gevolg van hun geardheid in het afgelopen 1,5 jaar

Zijn één of meerdere van uw vrienden en/of kennissen in de afgelopen 1,5 jaar wel eens vanwege hun geardheid....	Nooit	1-5 keer	6-10 keer	>10 keer
Uitgelachen (n=116)	45%	44%	6%	5%
Uitgescholden (n=120)	41%	48%	5%	7%
Gepest (n=112)	56%	39%	0%	5%
Ongelijk behandeld (n=113)	59%	35%	2%	4%
Fysiek bedreigd (n=114)	65%	33%	1%	1%
Fysiek mishandeld (n=113)	74%	24%	3%	0%
Slachtoffer vernieling (n=108)	87%	12%	1%	0%

5 Meldingsgedrag

5.1 Ervaren incidenten en meldingsgedrag

Cijfers over het aantal aangiften bij de politie en ingediende klachten bij Anti Discriminatie Bureaus worden vaak beschouwd als het spreekwoordelijke ‘topje van de ijsberg’, omdat een onbekend, maar waarschijnlijk groot aantal incidenten niet gemeld wordt. In tabel 5.1 is voor de verschillende typen incidenten aangegeven hoeveel procent daarvan gemeld wordt en bij welke instantie deze gemeld worden.

Tabel 5.1: Melding van ervaren incidenten in het afgelopen 1,5 jaar

	Uitgelachen, uitgescholden of gepest		Ongelijk behandeld		Fysiek bedreigd, mishandeld of vernieling		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Incident gemeld								
Ja	13	12%	15	48%	9	41%	37	23%
Nee	93	88%	16	52%	13	59%	122	77%
<i>Totaal</i>	106	100%	31	100%	22	100%	159	100%
Waar gemeld ¹								
Politie aangifte	3	23%	1	6%	7	70%	11	25%
Politie melding, maar geen aangifte	4	33%	2	12%	2	20%	8	18%
Anti Discriminatie Bureau	-	-	3	18%	-	-	3	7%
COC	2	15%	1	6%	1	10%	4	9%
Ergens anders	8	62%	10	59%	-	-	18	41%
<i>Totaal</i>	13	100%	15	100%	9	100%	37	100%

¹ Meerdere antwoorden mogelijk

Slechts een kwart van alle incidenten wordt gemeld. Vooral uitgelachen, uitgescholden of gepest worden, wordt nauwelijks gemeld. De helft van de ervaringen met ongelijke behandeling worden niet gemeld. Opvallend is dat zelfs bij bedreiging, mishandeling of vernieling in bijna 60% van de gevallen geen enkele instantie op de hoogte wordt gebracht.

Indien bedreigingen, mishandelingen of vernieling gemeld worden, worden die bijna altijd bij de politie ingediend en vaak leidt dat ook tot een aangifte. Een beperkt aantal klachten over pesterijen, uitlachen of uitschelden wordt gemeld bij de politie.

Slechts een klein aantal klachten wordt ingediend bij het COC of het Anti Discriminatie Bureau. Alleen enkele klachten over ongelijke behandeling worden ingediend bij het Anti Discriminatie Bureau.

Bij de categorie ‘ergens anders’ wordt vaak het werk of vrienden en familie genoemd. Bij 6 klachten werd vrienden of familie genoemd, 3 keer werd een incident op het eigen werk bij de eigen bedrijfsleider gemeld en 3 keer bij de bedrijfsleider van een organisatie waar de respondent klant was.

5.2 Redenen om incidenten niet te melden

Gevraagd naar de reden waarom er geen melding werd gedaan, wordt bij het uitlachen, uitschelden of pesten het vaakst genoemd dat men het niet zo belangrijk vond om te melden (65%). Daarnaast denkt men dat een melding toch geen effect zal hebben omdat er niets door veranderd (23%). Ook werd genoemd dat het toch niet te bewijzen is (15%) of dat een melding te veel moeite of tijd kost (14%).

Ook bij ongelijke behandeling wordt als reden om niet te melden het vaakst genoemd dat het niet de moeite waard is om te melden. Ook de bewijslast en de te verwachte geringe effecten van het melden worden relatief vaak genoemd. Bij fysieke bedreiging, mishandeling of vernieling wordt naast deze redenen ook vermeld dat men bezorgd is over de negatieve gevolgen van het melden of bang is voor de daders indien er gemeld wordt.

Tabel 5.2: Reden waarom een incident niet gemeld werd

Reden ¹	Uitgelachen, uitgescholden of gepest		Ongelijk behandeld		Fysiek bedreigd, mishandeld of vernieling	
	N	%	N	%	N	%
Niet zo belangrijk, niet de moeite waard om te melden	60	65%	7	44%	3	23%
Lastig, te veel moeite of geen tijd	13	14%	2	13%	3	23%
Er zou toch niets mee gebeuren of door veranderen	21	23%	4	25%	4	31%
Het is toch niet te bewijzen	14	15%	5	31%	5	38%
Angst voor intimidatie door daders	1	1%	-	-	2	15%
Bezorgd over (andere) negatieve gevolgen van melden	6	6%	3	19%	5	38%
Wist niet hoe of waar te melden	3	3%	1	6%	2	15%
Ik heb het probleem zelf of met behulp van vrienden of familie opgelost	2	2%	2	13%	-	-
Anders	14	15%	2	13%	-	-
Totaal niet gemeld	93	100%	16	100%	13	100%

¹ Meerdere antwoorden mogelijk

Aan de respondenten die een incident gemeld hebben bij de politie, maar geen aangifte hebben gedaan, is gevraagd waarom er geen aangifte is gedaan. Onder andere de volgende antwoorden werden daarop gegeven: “ze pakken de daders toch niet” (3x), “het is toch niet te bewijzen” (3x),

en “de politie wilde geen aangifte opnemen” (2x). Eén slachtoffer van mishandeling beschreef “de politie reageerde zeer inadequaat bij de melding toen ik tijdens het incident 112 belde: als we komen zijn ze toch al weg...”.

5.3 Tevredenheid over afhandeling van meldingen

Aan de respondenten is gevraagd naar hun tevredenheid over de afhandeling van de meldingen bij de verschillende instanties (tabel 5.3). Gezien het geringe aantal antwoorden moeten we enigszins voorzichtig zijn met het trekken van conclusies. Opvallend is dat bij slechts 3 van de 23 meldingen (waarover gegevens bekend zijn) de respondent tevreden of helemaal tevreden was. Een aanzienlijk deel van de klachten die worden behandeld door de politie wordt niet tot tevredenheid van het slachtoffer behandeld: in 56% van de aangiftes bij de politie is de respondent ontevreden, en in 38% van de meldingen bij de politie

Tabel 5.3: *Tevredenheid over de behandeling van de klacht bij de verschillende instanties*

	Helemaal tevreden	Tevreden	Niet tevreden, niet ontevreden	Ontevreden	Helemaal ontevreden	Totaal
Aangifte politie	1 (11%)	-	3 (33%)	5 (56%)	-	9
Melding politie	-	1 (13%)	4 (50%)	-	3 (38%)	8
Melding ADB	-	-	1 (50%)	1 (50%)	-	2
Melding COC	-	1 (25%)	3 (75%)	-	-	4
Totaal	1 (4%)	2 (9%)	11 (48%)	6 (26%)	3 (13%)	23

6 Het Hatecrimes project

In maart 2008 is in Amsterdam en Nijmegen het (pilot-)project “Hatecrimes” gestart, met als doel de meldingsbereidheid te vergroten en meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van racistische en homofobe discriminatie (www.hatecrimes.nl). In Nijmegen werkt hierbij de Politie Gelderland-Zuid samen met het COC en het ADB Nijmegen / Bureau Gelijke Behandeling Gelderland-Zuid. Zoals weergegeven in tabel 6.1 zegt een kleine minderheid (40%) bekend te zijn met het Hatecrimes project. Degene die bekend zijn met het project, hebben dit vooral via het COC (34%) of andere HLBT organisaties vernomen.

Tabel 6.1: *Bekendheid met het politieproject “Hatecrimes”*

	N	%
Bekend met Hatecrimes project		
Ja	65	40%
Nee	97	60%
<i>Totaal</i>	162	100%
Bekend geraakt met Hatecrimes project via ¹		
Politie	9	9%
Antidiscriminatie bureau	5	5%
COC	33	34%
Andere HLBT organisaties	18	19%
Krant / tv / radio	10	10%
Internet	7	7%
Vrienden of kennissen	2	2%
Anders	12	13%
<i>Totaal</i>	96	100%

¹ Meerdere antwoorden mogelijk

7 Transgenders

Een van de doelstellingen van het onderzoek was om meer te weten komen over de situatie, houdingen en ervaringen van transgenders in Nijmegen, een tot nu toe onderbelichte groep. In totaal gaven 7 respondenten aan transgender te zijn. Omdat het een klein aantal respondenten betreft, zijn de resultaten in de voorgaande hoofdstukken niet afzonderlijk besproken voor transgenders. We noemen hier kort de belangrijkste bevindingen. Vanwege het geringe aantal respondenten dienen deze resultaten overigens met de nodige voorzichtigheid beschouwd te worden.

Van de transgenders gaven er 2 (29%) aan zich *nooit* onveilig te voelen, 4 (57%) *een enkele keer* en 1 respondent voelt zich *regelmatig* onveilig. Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met de overige HLBT's. Drie respondenten gaven aan zich onveiliger te voelen in vergelijking met 5 jaar geleden, terwijl 2 transgenders zich niet onveiliger zijn gaan voelen, en 2 respondenten gaven een neutraal antwoord. Gemiddeld beoordeelden transgenders de veiligheid van Nijmegen met een 6,9, de veiligheid van de eigen woonwijk met een 7,7 en de veiligheid in Nederland 6,6. Twee van de 7 respondenten gaven aan bepaalde plekken te mijden.

Terwijl gemiddeld genomen 65% van alle HLBT respondenten een of meerdere incidenten hebben meegemaakt in de afgelopen 5 jaar, zien we dat *alle 7* transgender respondenten een of meerdere incidenten hebben meegemaakt. Ook zien we dat ze relatief vaak slachtoffer zijn geweest van verschillende soorten incidenten.¹⁹ Ook het aantal ervaren incidenten (gemeten in de afgelopen 1,5 jaar) ligt hoger dan bij andere respondenten. De daders van incidenten gericht tegen transgenders zijn uitsluitend mannen.

Omdat het aantal transgenders in dit onderzoek zeer laag is, vormen deze resultaten slechts een eerste aanzet tot nader onderzoek onder deze groep. De voorlopige resultaten duiden op een kwetsbare groep.

¹⁹ Van de zeven respondenten werden in de afgelopen 5 jaar 5 respondenten een of meerdere keren uitgelachen, 5 werden een of meerdere keren uitgescholden, 2 gepest, 4 ongelijk behandeld, 2 fysiek bedreigd, 1 mishandeld en 1 was slachtoffer van vernieling.

8 Nijmegen vergeleken met andere steden

Tot slot gaan we in op de vraag hoe de situatie in Nijmegen zich verhoudt tot andere steden of het landelijke beeld.

Persoonlijke gevoelens van onveiligheid

Slechts een kwart van de respondenten in Nijmegen voelt zich nooit onveilig vanwege de gearardheid. In een landelijk onderzoek uit 2005 (Van San & De Boom, 2006) voelde een groter percentage, namelijk 36%, zich nooit onveilig. Landelijk gezien voelt 45% zich een enkele keer onveilig vanwege de gearardheid, 17% soms en 2% vaak. In Nijmegen anno 2008/2009 zijn deze percentages 56% bij een enkele keer, 13% soms, 4% regelmatig en 1% vaak.

Het lijkt er dus op dat men zich in Nijmegen iets onveiliger voelt dan landelijk gezien. Dit verschil kan echter ook veroorzaakt worden door het tijdstip van onderzoek (2005 of 2008/2009), omdat een aanzienlijke groep zich de laatste jaren onveiliger is gaan voelen.

In dit Nijmeegse onderzoek bleek dat 30% van de respondenten zich onveiliger voelt dan 5 jaar geleden, terwijl slechts 8% zich juist veiliger is gaan voelen. In het genoemde landelijke onderzoek was de stijging van onveiligheid meer wijdverbreid: 39% van de respondenten was zich in de laatste jaren onveiliger gaan voelen, en slechts 4% was zich veiliger gaan voelen.

Als reden voor de toename van onveiligheid wordt door Nijmeegse respondenten vooral verwezen naar het maatschappelijke klimaat en mediaberichtgeving over homofobe incidenten, en in mindere mate naar incidenten die men zelf heeft meegemaakt of die vrienden en bekenden hebben ervaren. Dat komt overeen met het beeld uit het landelijke onderzoek (Van San & De Boom, 2006). Ook in een recente studie in Utrecht (Aben, 2008) kwam naar voren dat veel homoseksuelen en lesbiennes van mening zijn dat er sprake is van een groeiende intolerantie.

Algemene onveiligheid

Nijmegen wordt over het algemeen als een veilige stad beschouwd voor HLBT's: 82% van de respondenten vindt dat Nijmegen een veilige stad is. Daarmee scoort Nijmegen significant beter in vergelijking met geheel Nederland: 75% van de Nijmeegse respondenten vindt Nederland een veilig land voor HLBT's.

In een onderzoek onder de Rotterdamse holebi-gemeenschap bleek dat een derde van de respondenten het oneens was met de stelling dat 'de meeste straten in Rotterdam veilig zijn voor homo's en lesbiennes'. Ook vond de helft van de respondenten dat het in hun eigen buurt voor holebi's niet veilig is om hand in hand op straat te lopen. Hoewel de vraagstellingen niet geheel vergelijkbaar zijn, lijkt men zich in Nijmegen veiliger te voelen dan in Rotterdam.

Frequentie van incidenten

Het percentage respondenten in Nijmegen dat persoonlijk ervaring heeft met intolerantie en discriminatie komt redelijk overeen met het landelijke beeld (Van San & De Boom, 2006). In Nijmegen is 31% in de afgelopen 5 jaar uitgelachen en 50% uitgescholden vanwege zijn of haar geaardheid. In het landelijke onderzoek was 55% “uitgelachen of uitgescholden”. (In het landelijke onderzoek was echter gevraagd of men incidenten “wel eens” heeft meegemaakt, in Nijmegen werd gevraagd naar ervaringen in de afgelopen 5 jaren). Een op de vijf Nijmeegse respondenten werd gepest, landelijk was 17% “gepest en getreiterd”. Het percentage mensen dat mishandeld was (3%) en fysiek bedreigd (12%) was in Nijmegen gelijk aan het landelijk gemiddelde.

Het merendeel van de incidenten betreft uitlachen, uitschelden, pesten of ongelijk worden behandeld. Dit is in overeenstemming met studies in Eindhoven (Platform Homo/Lesbische emancipatie, 1998), Utrecht (Aben, 2008) en Rotterdam (Schriemer, 2006).²⁰

Kenmerken van incidenten

Ook uit ander onderzoek (Van San & De Boom, 2006) komt naar voren dat bij de meeste incidenten meer dan 1 dader betrokken is en dat de daders overwegend jong en mannelijk zijn. Ook het uiterlijk van de daders – zoals gerapporteerd door de slachtoffers – in dit Nijmeegse onderzoek komt overeen met het landelijke beeld. Van San en De Boom vermelden dat bijna de helft (47%) van de daders een (autochtoon) Nederlands uiterlijk had. In dit Nijmeegse onderzoek was dit 52%. Ook in het landelijke onderzoek was er een oververtegenwoordiging van Turkse of Marokkaanse daders (zoals gerapporteerd door het slachtoffer) en dit was iets sterker dan in dit Nijmeegse onderzoek (ongeveer 40% landelijk versus 32% in Nijmegen).

Politie registraties

Uit een vorig jaar verschenen landelijke rapportage bleek dat er bij de politie in de eerste helft van 2008 in totaal 150 homofobe incidenten bekend waren (LECD, 2008). In de politieregio Gelderland-Zuid bedroeg het aantal homofobe incidenten 18 (15% van geheel Nederland). Daarmee is het aantal bij de politie bekende incidenten in Gelderland-Zuid relatief hoog. De verschillen in aantallen incidenten per politieregio kunnen volgens het Landelijk Expertise Centrum Diversiteit van de politie echter goeddeels verklaard worden door het gevoerde beleid. In een politieregio met een actief discriminatiebeleid is het aantal door de politie geregistreerde incidenten hoger: “De aangiftebereidheid is daar groter, incidenten worden door

²⁰ Door het verschil in vraagstelling zijn de relatieve frequenties van het aantal incidenten niet goed vergelijkbaar met deze lokale studies. In dit rapport hebben we aangesloten bij de meting van het eerdere landelijke onderzoek.

politiepersoneel eerder opgepakt en herkend als discriminatoir” (LECD, 2008, p.6). Uit ons eigen onderzoek bleek desondanks dat een groot aantal incidenten niet bij de politie wordt gemeld.

Meldingsbereidheid

Net als in eerdere lokale en landelijke studies (Aben, 2008; Schriemer, 2006; Van San & De Boom, 2006; LECD, 2008) blijkt de meldingsbereidheid laag te zijn. Van slechts een klein aantal incidenten wordt een melding of aangifte gedaan.

Gedrag en gedragsveranderingen

In een recent onderzoek onder HLBT's in Utrecht (Aben, 2008) werd aan respondenten de globale vraag voorgelegd 'past u uw gedrag wel eens aan om u veiliger te voelen in uw omgeving'? Bijna 80% van de Utrechtse respondenten gaf aan zijn of haar gedrag aan te passen. In ons onderzoek hebben we concrete gedragingen en mogelijke gedragsaanpassingen in kaart gebracht. Hoewel oorzaak en gevolg strikt genomen niet zijn aangetoond, lijken gevoelens van onveiligheid en ervaren discriminatie gevolgen te hebben voor het gedrag van mensen. We vonden dat mensen die discriminatie ervaren zich onveiliger voelen dan mensen die geen incidenten meemaken. En mensen die zich onveiliger voelen, vermijden vaker bewust bepaalde plekken of situaties vanwege hun geaardheid en zij komen minder zichtbaar uit voor hun geaardheid dan mensen die zich veiliger voelen. Ook over de tijd heen lijkt er sprake te zijn van gedragsaanpassing: mensen die zich onveiliger voelen en mensen die incidenten hebben meegemaakt, komen minder dan voorheen in het openbaar zichtbaar uit voor hun geaardheid.

Literatuur

- Aben, M. (2008). *Terug in de kast? Een belevingsonderzoek naar de aard en omvang van homodiscriminatie in Utrecht*. Utrecht: Bureau Discriminatiezaken Utrecht.
- Adviescommissie Homo-Lesbisch Beleid gemeente Nijmegen (2004). *Advies Homoseksualiteit en Veiligheid, mei 2004*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen. http://www2.nijmegen.nl/mmbase/attachments/181717/HLB-Advies_Homoseksualiteit_en_Veiligheid_-_mei_2004.pdf.
- O&S Nijmegen (2003). *De cultuurparticipatie van de Nijmegenaren in beeld gebracht. Een synthese van de in 2002 verrichte cultuuronderzoeken*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen.
- LECD (Landelijk Expertise Centrum Diversiteit). (2008). *Rapportage homofoob geweld. Politiegegevens periode 1 januari – 1 juli 2008*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Platform Homo/ Lesbische emancipatie (1998). *Anti-homo/ lesbisch geweld. Verslag van een onderzoek*. Eindhoven: Hoofdafdeling Onderzoek en Statistiek van de dienst Bestuursondersteuning.
- Schriemer, R. (2006). *Roze (on)zichtbaar in Rotterdam? Een belevingsonderzoek naar discriminatie en intolerantie tegen homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen in de regio Rotterdam*. Rotterdam: Radar.
- Van den Meerendonk, B., Eisinga, R., & Felling, A. (2003). Application of Herek's Attitudes Towards Lesbians and Gay Men Scale in the Netherlands. *Psychological Reports*, 93, 265-275.
- Van San, M. & De Boom, J. (2006) *Geweld tegen homoseksuelen*. Rotterdam: RISBO.